

Cauzele conexe T-24/93, T-25/93, T-26/93 și T-28/93

**Compagnie maritime belge transports SA ș.a.
împotriva
Comisiei Comunităților Europene**

„Concurență – Transport maritim internațional – Carteluri maritime – Regulamentul (CEE) nr. 4056/86 – Afectarea comerțului – Poziție dominantă colectivă – Punerea în aplicare a unui acord care prevedea un drept exclusiv – Nave de luptă – Rabaturi de loialitate – Amenzi – Criterii de apreciere”

HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera a treia extinsă)
8 octombrie 1996*

În cauzele conexe T-24/93,

Compagnie maritime belge transports SA

și

Compagnie maritime belge SA,

societăți de drept belgian, cu sediul în Anvers (Belgia), reprezentată de Michel Waelbroeck și Denis Waelbroeck, avocați în Baroul din Bruxelles, precum și de Aurelio Pappalardo, avocat în Baroul din Trapani, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui Ernst Arendt, 8-10, rue Mathias Hardt,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată, în cursul procedurii scrise, de domnii Bernd Langeheine și Richard Lyal și, în cursul procedurii orale, de domnii Lyal, Paul Nemitz și Berend Jan Drijber, membri ai serviciului juridic, în calitate de agenți, cu domiciliul ales la domnul Carlos Gómez de la Cruz, membru al serviciului juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

susținută de

Grimaldi, societate de drept italian, cu sediul în Palermo (Italia),

și

Cobelfret, societate de drept belgian, cu sediul în Anvers (Belgia),

* Limbi de procedură: engleza, germana și olandeza.

reprezentate de domnul Mark Clough, barrister, membru al Baroului Angliei și Țării Galilor, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui Aloyse May, 31, Grand-rue,

interveniente,

T-25/93,

Dafra-Lines A/S, societăți de drept danez, cu sediul în Copenhaga, reprezentată de Michel Waelbroeck și Denis Waelbroeck, avocați în Baroul din Bruxelles, precum și de Aurelio Pappalardo, avocat în Baroul din Trapani, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui Ernest Arendt, 8-10, rue Mathias Hardt,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată, în cursul procedurii scrise, de domnii Bernd Langeheine și Richard Lyal și, în cursul procedurii orale, de domnii Lyal, Paul Nemitz și Berend Jan Drijber, membri ai serviciului juridic, în calitate de agenți, cu domiciliul ales la domnul Carlos Gómez de la Cruz, membru al serviciului juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

T-26/93,

Deutsche Afrika-Linien GmbH & Co., societate de drept german, cu sediul în Hamburg (Germania), reprezentată de Michael Strobel, avocat în Hamburg, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui Nicolas Decker, 16, avenue Marie-Thérèse,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată, în cursul procedurii scrise, de domnii Bernd Langeheine și Richard Lyal și, în cursul procedurii orale, de domnii Lyal, Paul Nemitz și Berend Jan Drijber, membri ai serviciului juridic, în calitate de agenți, cu domiciliul ales la domnul Carlos Gómez de la Cruz, membru al serviciului juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

T-28/93,

Nedlloyd Lijnen BV, societate de drept olandez, cu sediul în Rotterdam (Țările de Jos), reprezentată, în cursul procedurii scrise, de Tom R. Ottervanger, avocat în Baroul din Rotterdam, și, în cursul procedurii orale, de Jacques Steenbergen, avocat în Baroul din Bruxelles, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui Carlos Zeyen, 4, rue de l'Avenir,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată, în cursul procedurii scrise, de domnii Bernd Langeheine și Richard Lyal și, în cursul procedurii orale, de domnii Lyal, Paul Nemitz și Berend Jan Drijber, membri ai serviciului juridic, în calitate de agenți, cu domiciliul ales la domnul Carlos Gómez de la Cruz, membru al serviciului juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

având ca obiect anularea Deciziei 93/82/CEE a Comisiei din 23 decembrie 1992 referitoare la o procedură de aplicare a articolului 85 din Tratatul CEE (IV/32.448 și IV/32.450: Cewal, Cowac, Ukwal) și a articolului 86 din Tratatul CEE (IV/32.448 și IV/32.450: Cewal) (JO 1993, L 34, p. 20),

**TRIBUNALUL DE PRIMĂ INSTANȚĂ
AL COMUNITĂȚILOR EUROPENE (Camera a treia extinsă),**

compus din domnul C. P. Briët, președinte, doamna P. Lindh, domnii A. Potocki, R. M. Moura Ramos și J. D. Cooke, judecători,

grefier: domnul J. Palacio González, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma procedurii orale din 26 martie 1996,

pronunță prezenta

Hotărâre

Faptele aflate la originea litigiului

- 1 În urma plângerilor care i-au fost adresate în temeiul articolului 10 din Regulamentul (CEE) nr. 4056/86 al Consiliului din 22 decembrie 1986 de stabilire a regulilor detaliate de aplicare a dispozițiilor articolelor 85 și 86 din tratat transportului maritim (JO L 378, p. 4) (denumit în continuare „Regulamentul nr. 4056/86”), Comisia a deschis o anchetă cu privire la practicile cartelurilor maritime care operează pe rutele dintre Europa și Africa de Vest.
- 2 Una dintre aceste plângeri fusese depusă de Association of Independent West African Shipping Interests (denumită în continuare „Aiwasi”), un grup de armatori comunitari independenți, adică armatori care nu erau membri ai unui cartel maritim. Grimaldi, armator independent cu sediul în Palermo, și Cobelfret, armator independent cu sediul în Anvers (denumite în continuare în comun „G și C”), sunt membri fondatori ai Aiwasi. Din iulie 1985, G și C au instituit un serviciu comun de transport între Europa de Nord și Zair.
- 3 Associated Central West Africa Lines (denumit în continuare „Cewal”) este un cartel maritim al cărui secretariat se află în Anvers. Acesta reunește companii maritime care asigură un serviciu de linie regulat între porturile din Zair și Angola și cele din Marea Nordului, cu excepția Regatului Unit.
- 4 Compagnie maritime belge SA (denumită în continuare „CMB”) este o societate holding a grupului CMB. Acesta își desfășoară activitățile în special în sectorul maritim, al gestionării și exploatarea operațiunilor de trafic maritim. La 7 mai 1991, serviciile de linie și intermodale au fost constituite într-o entitate juridică distinctă, Compagnie maritime belge transports SA (denumită în continuare „CMBT”), cu efect de la 1 ianuarie 1991.

- 5 Dafra-Lines A/S (denumită în continuare „Dafra-Lines”) este membră a Cewal. De la 1 ianuarie 1988, Dafra-Lines este o societate a grupului CMB.
- 6 Deutsche Afrika-Linien GmbH & Co. (denumită în continuare „DAL”) este membră a cartelului Cewal. Până la 1 aprilie 1990, aceasta a fost unicul acționar al societății Woermann-Linie Afrikanische Schiffahrts-Gesellschaft mbH. La data menționată, aceasta a cedat acțiunile sale grupului CMB care, de la 1 ianuarie 1991, a integrat activitățile societății în cadrul CMBT.
- 7 Nedlloyd Lijnen BV (denumită în continuare „Nedlloyd”) este, de asemenea, membră a Cewal.
- 8 La finalul anchetei, Comisia a adoptat Decizia 93/82/CEE din 23 decembrie 1992 referitoare la o procedură de aplicare a articolului 85 din Tratatul CEE (IV/32.448 și IV/32.450: Cewal, Cowac, Ukwal) și a articolului 86 din Tratatul CEE (IV/32.448 și IV/32.450: Cewal) (JO 1993, L 34, p. 20) (denumită în continuare „decizia”). Această decizie constată o încălcare a articolului 85 comisă de trei cartele maritime, precum și o încălcare a articolului 86, comisă de membrii Cewal și aplică în consecință o amendă unora dintre aceștia. Aceasta poate fi rezumată după cum urmează.

Prezentarea deciziei

Cadrul juridic al exercitării activităților de transport internațional de mărfuri

- 9 Pentru o rută maritimă dată, regulile de repartizare a încărcăturilor transportate de un cartel maritim sunt prevăzute de un cod de conduită stabilit de Conferința Organizației Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (denumită în continuare „Codul CONUCD”), în special de regula de repartizare denumită „40: 40: 20”. Potrivit acestei reguli, companiile armatoriale naționale ale țărilor situate de ambele părți ale unei rute maritime date primesc fiecare 40 % din încărcăturile transportate de cartel, iar restul de 20 % se acordă companiilor armatoriale ale țărilor terțe, membre ale aceluiași cartel.
- 10 În plus, politica statelor africane în domeniul transportului maritim internațional este armonizată în cadrul Conferinței Ministeriale a Statelor din Africa de Vest și Africa Centrală pentru transportul maritim (CMEAOC), creată în 1975. Această conferință a adoptat diverse rezoluții de încurajare a statelor africane să acorde prioritate pentru mărfurile acestora operatorilor naționali și să adopte sisteme de control al aplicării efective a „formulei de repartizare” a traficului, astfel cum prevede codul CONUCD.
- 11 Pe ruta maritimă care leagă Europa de Nord și Zairul, repartizarea încărcăturilor potrivit regulii 40: 40: 20 din codul CONUCD este concretizată de trei tipuri de măsuri:
 - participarea Compagnie maritime zairoise (denumită în continuare „CMZ”) ca membru al cartelului Cewal;
 - adoptarea, de către autoritățile din Zair, a unui cadru normativ constituit din Ordonanța-lege nr. 67/272 din 23 iunie 1967 și prin Circulara nr. 139 (IV) din 13 ianuarie 1972 a Băncii Zairului. Această circulară, adoptată în cadrul reglementării schimbului valutar, prevedea în special că mărfurile importate în Republica Zair din porturile germane, belgiene, olandeze și scandinave, sau exportate din Republica Zair cu destinația acestor porturi, trebuie să fie transportate de nave ale companiilor armatoriale afiliate la Cewal. În plus, pentru a constrânge companiile armatoriale să înlocuiască, în contractele de

navlosire încheiate cu încărcătorii, cu un sistem de rabat imediat sistemul de rabat amânat, costisitor pentru autoritățile monetare din Zair, băncile agreeate nu mai erau autorizate să stabilească în monede străine costul transportului maritim care, întrucât nu respectaseră aceste norme, nu beneficiau de rabatul imediat prevăzut în factură.

După publicarea acestei circulare, contractele încheiate de companiile armatoriale ale Cewal au inclus efectiv un mecanism de rabaturi imediate. Până în 1985, aplicarea sistemului a fost asigurată de o mențiune specială, aplicată pe documentele de schimb valutar, care atestau că marfa era transportată de o navă operată de Cewal („Embarquement par navire Cewal”). Printr-o circulară din 26 decembrie 1985, Banca Zairului a anunțat eliminarea acestui sistem;

- încheierea unui acord între Office [zairois] de gestion du fret maritime (denumit în continuare „Ogefrem”) și Cewal, al cărui articol 1 prevede:

„Ogefrem, ținând seama de prerogativele sale legale conferite, și cartelul Cewal se asigură că toate mărfurile de transportat în cadrul domeniului de acțiune al cartelului Cewal sunt încredințate companiilor armatoriale membre ale acestui cartel maritim.

Cu acordul explicit al celor două părți implicate, se pot acorda derogări.”

Contrar celui de-al doilea paragraf, Ogefrem, fără acordul Cewal, a acceptat ca o companie maritimă care nu era membru al acestui cartel, respectiv G și C, să participe la traficul către sau din Zair.

Încălcările articolului 85 alineatul (1) din tratat

- 12 La data faptelor în litigiu, traficul între porturile din Europa de Vest și de Nord și cele din Africa de Vest era împărțit între trei carteli maritime: Cewal, Continent West Africa Conference (denumită în continuare „Cowac”) și United Kingdom West Africa Lines Joint Service (denumită în continuare „Ukwal”), fiecare dintre aceste carteli operând rețele de linii diferite.
- 13 În decizie, Comisia a constatat că repartizarea traficului era rezultatul unor acorduri încheiate între cele trei carteli, având obiectul de a interzice companiilor membre ale unui cartel să opereze în calitate de armator independent în porturile care intrau în sfera de influență a unuia dintre celelalte două carteli. Pentru a opera pe o rută a unui alt cartel, o companie era obligată în prealabil să adere la acest cartel.
- 14 Concluzia Comisiei a fost că aceste acorduri constituie o împărțire a pieței, contrar articolului 85 alineatul (1) din tratat, și nu puteau fi exceptate nici în temeiul articolului 3 din Regulamentul nr. 4056/86, nici în temeiul articolului 85 alineatul (3) din tratat.

Încălcările articolului 86 din tratat

- 15 După ce a definit piața relevantă, Comisia a constatat existența unei poziții dominante deținute colectiv de membrii cartelului Cewal. Comisia a încadrat ca abuzive, în sensul articolului 86 din tratat, trei practici puse în aplicare de membrii acestui cartel pentru a obține excluderea principalului concurent independent în privința traficului în cauză, practici constând în:

- participarea la punerea în aplicare a unui acord de cooperare cu Ogefrem și solicitarea repetată prin diverse demersuri a respectării stricte a acestuia;
- modificarea tarifelor de navlosire prin derogare de la tarifele în vigoare în scopul de a obține tarife identice sau inferioare celor ale principalului concurent independent pentru nave care plecau la aceeași dată sau la date apropiate (practică denumită „nave de luptă”). Potrivit deciziei, întregul sistem a culminat cu pierderi înregistrate de membrii Cewal;
- întocmirea unor înțelegeri de loialitate impuse 100 % (inclusiv cu privire la mărfurile vândute franco la bord) care depășeau dispozițiile articolului 5 alineatul (2) din Regulamentul nr. 4056/86, cu utilizarea specifică a unor „liste negre” ale încărcătorilor neloiali.

Dispozitivul deciziei și sancțiunile aplicate

- 16 Dispozitivul deciziei constată o încălcare a articolului 85 alineatul (1) din tratat (articolul 1) și a articolului 86 (articolul 2). Decizia emite un ordin de încetare a acestor încălcări (articolul 3) și un ordin pentru evitarea repetării încălcării constatate la articolul 1 (articolul 4). Decizia recomandă modificarea contractelor de loialitate în conformitate cu dispozițiile articolului 5 alineatul (2) din Regulamentul nr. 4056/86 (articolul 5). În temeiul articolului 19 alineatul (2) din regulamentul, aceasta aplică, drept urmare a abuzurilor de poziție dominantă constatate la articolul 2, următoarele amenzi (articolul 6):
- 9,6 milioane ECU pentru CMB;
 - câte 200 000 ECU pentru Dafra-Lines și Deutsche Afrika Linien- Woermann Linie;
 - 100 000 ECU pentru Nedlloyd Lijnen BV.

Aceste amenzi trebuia să fie plătite în termen de trei luni de la notificarea deciziei. În caz contrar, se aplica automat o dobândă cu o rată anuală de 13,25 % (articolul 7).

Procedura

- 17 Prin cererea depusă la grefa Tribunalului la 19 martie 1993, CMB și CMBT au introdus o acțiune, înregistrată cu numărul T-24/93, având ca obiect, în principal, anularea deciziei.
- 18 Prin act separat înregistrat la grefa Tribunalului la 13 aprilie 1993, CMBT a mai introdus o cerere de măsuri provizorii, în vederea obținerii suspendării executării, până la pronunțarea hotărârii Tribunalului cu privire la fondul litigiului, pe de o parte, a articolelor 6 și 7 din dispozitivul deciziei, în măsura în care aplică o amendă societății CMB, iar pe de altă parte, a articolului 3 din decizie, în măsura în care impune cartelului Cewal și membrilor acestuia să denunțe acordul de cooperare cu Ogefrem.
- 19 Prin Ordonanța din 13 mai 1993 (CMBT/Comisia, T-24/93 R, Rec., p. II-543), președintele Tribunalului a acceptat intervenția societăților G și C în procedura ordonanței președințiale și a respins cererea de măsuri provizorii.
- 20 Prin Ordonanța din 23 iulie 1993 (nepublicată în *Recueil*), președintele Camerei a doua a Tribunalului a acceptat intervenția societăților G și C în litigiul în sprijinul pretențiilor părții

și a aprobat parțial cererea reclamantelor pentru tratamentul confidențial, în privința societăților G și C, al anumitor acte din cerere și al anexelor acesteia.

- 21 Prin Ordonanța din 21 martie 1994 (nepublicată în *Recueil*), președintele Camerei a doua a Tribunalului a aprobat parțial cererea reclamantelor pentru tratamentul confidențial, în privința societăților G și C, al anumitor acte din memoriile în apărare, în replică și în duplică, precum și al anumitor anexe la acestea.
- 22 Prin Ordonanța din 19 martie 1996 (nepublicată în *Recueil*), președintele Camerei a treia extinse a Tribunalului a respins cererea reclamantelor pentru tratamentul confidențial, în privința societăților G și C, al anumitor pasaje din răspunsurile Comisiei la întrebările scrise adresate de Tribunal și al anumitor anexe la aceste răspunsuri.
- 23 Prin cererile depuse la grefa Tribunalului la 19 și 22 martie 1993, Dafra-Lines, DAL și Nedlloyd au introdus fiecare o acțiune. Aceste acțiuni au fost înscrise cu numerele T-25/93, T-26/93 și T-28/93 și au ca obiect principal anularea deciziei.
- 24 Pe baza raportului judecătorului raportor, Tribunalul (Camera a treia extinsă) a hotărât să deschidă procedura orală fără să dispună măsuri prealabile de cercetare judecătorească. Totuși, în cadrul măsurilor de organizare a procedurii, acesta a invitat părțile să prezinte anumite documente și să răspundă la anumite întrebări scrise.
- 25 În ședința publică din 26 martie 1996, au fost ascultate susținerile orale ale părților, precum și răspunsurile acestora la întrebările orale.

Pretențiile părților

26 În cauza T-24/93, reclamantele solicită Tribunalului:

- să anuleze în totalitate decizia;
- în subsidiar:
 - să anuleze sau, cel puțin, să reducă amenda aplicată reclamantei;
 - să ordone Comisiei să prezinte toate documentele referitoare la calcularea valorii amenzii;
- în orice caz, să ordone Comisiei plata cheltuielilor de judecată.

Comisia solicită Tribunalului:

- să respingă acțiunea;
- să oblige reclamantele la plata cheltuielilor de judecată, inclusiv a celor aferente cererii de măsuri provizorii.

Intervenientele solicită Tribunalului:

- să respingă acțiunea;

— să oblige reclamantele la plata cheltuielilor de judecată, inclusiv a celor aferente cererii de măsuri provizorii, efectuate de către Comisie și interveniente.

27 În cauza T-25/93, reclamanta solicită Tribunalului:

— să anuleze decizia;

— în subsidiar:

— să anuleze sau, cel puțin, să reducă amenda aplicată;

— să ordone Comisiei să prezinte toate documentele referitoare la calcularea valorii amenzii;

— în orice caz, să ordone Comisiei plata cheltuielilor de judecată.

28 În cauza T-26/93, reclamanta solicită Tribunalului:

— să anuleze decizia;

— în subsidiar, să anuleze sau, cel puțin, să reducă amenda aplicată reclamantei;

— să oblige Comisia la plata cheltuielilor de judecată.

29 În cauza T-28/93, reclamanta solicită Tribunalului:

— să anuleze, în tot sau în parte, decizia;

— să anuleze sau, cel puțin, să reducă amenda aplicată reclamantei;

— să ia măsurile pe care le consideră corespunzătoare;

— să oblige Comisia la plata cheltuielilor de judecată.

30 În cauzele T-25/93, T-26/93 și T-28/93, pârâta solicită Tribunalului:

— să respingă acțiunea;

— să oblige reclamanta la plata cheltuielilor de judecată.

31 În urma ascultării părților în acest sens în ședință, Tribunalul (Camera a treia extinsă) decide să conexeze cele patru cauze în vederea pronunțării hotărârii.

Cu privire la pretențiile principale vizând anularea deciziei

32 Reclamantele invocă patru motive în sprijinul pretențiilor lor privind anularea. În primul rând, în cauza T-26/93, reclamanta invocă un motiv întemeiat pe vicii de procedură. În al doilea rând, reclamantele susțin, în cauzele T-24/93, T-25/93 și T-28/93, că practicile în litigiu nu afectează comerțul intracomunitar și, în cauzele T-24/93 și T-25/93, că piețele implicate nu fac parte din piața comună. În al treilea rând, în cauzele T-24/93, T-25/93 și T-26/93, reclamantele contestă că practicile în litigiu au ca obiect sau ca efect denaturarea concurenței

în sensul articolului 85 alineatul (1) din tratat. În al patrulea rând, în fiecare dintre cauze, ele susțin că practicile în litigiu nu constituie un abuz de poziție dominantă în sensul articolului 86 din tratat.

1. *Cu privire la primul motiv, întemeiat pe vicii de procedură care afectează legalitatea deciziei*

Argumentele părților

- 33 În cauza T-26/93, reclamanta, DAL, susține, în primul rând, că nu a fost destinatarul comunicării privind obiecțiunile din 14 august 1990, adresată societății Woermann-Linie Afrikanische Schiffahrts-Gesellschaft mbH. Or, la această dată, societatea fusese deja cesionată societății CMB, cu efect de la 1 aprilie 1990, iar DAL nu mai era membru al Cewal. Obiecțiile formulate de Comisie se adresează membrilor cartelului indicați în anexa A la comunicarea respectivă, din care reclamanta era exclusă. În aceste condiții, decizia a fost adoptată încălcând dreptul la apărare (Hotărârea Curții din 11 noiembrie 1981, IBM/Comisia, 60/81, Rec., p. 2639). În al doilea rând, articolul 6 din decizie aplică o amendă unei societăți, Deutsche Afrika Linien-Woermann Linie, care nu există. Or, în cazul în care o decizie aplică o amendă destinatarilor acesteia, precum în speță, aceștia trebuie să poată fi identificați clar. Întrucât nu precizează dacă are în vedere DAL și/sau Woermann-Linie Afrikanische Schiffahrts-Gesellschaft mbH, decizia este atinsă de un viciu de procedură.
- 34 Comisia amintește, cu titlu introductiv, că reclamanta a fost inițial unicul acționar al Woermann-Linie Afrikanische Schiffahrts-Gesellschaft mbH și că, de la 1 aprilie 1990, a cesionat acțiunile sale societății CMB. Cu privire la destinatarul comunicării privind obiecțiunile, Comisia susține că, astfel cum reiese din anexa K 7 la cerere, reclamanta a primit comunicarea privind obiecțiunile și a răspuns la aceasta, astfel încât nu poate fi vorba despre încălcarea dreptului la apărare. Cu privire la destinatarul deciziei, Comisia susține că reclamanta trebuia să știe că decizia se referea la răspunderea sa pentru comportamentul lui Woermann-Linie, în cadrul căreia reclamanta – care nu opera în Africa Centrală și de Vest decât sub denumirea de Woermann-Linie – era unicul acționar, la data faptelor. În aceste condiții, Comisia consideră că reclamanta susține în mod eronat că obiecțiile au fost adresate unei întreprinderi diferite de cea destinatară a deciziei.

Constatările Tribunalului

- 35 Tribunalul constată, în primul rând, că reclamanta, DAL, era, până la 1 aprilie 1990, unicul acționar al Woermann-Linie Afrikanische Schiffahrts-Gesellschaft mbH. Astfel cum reiese din anexa K 7 la cerere, reclamanta însăși a răspuns la comunicarea privind obiecțiunile, despre care nu neagă că a avut cunoștință. În plus, astfel cum ea însăși a afirmat în introducerea la acest răspuns, reclamanta a răspuns la comunicarea privind obiecțiunile întocmită în numele Woermann-Linie, dat fiind că faptele incriminate sunt anterioare cesionării filialei. În aceste condiții, Tribunalul consideră că prima parte a motivului, întemeiată pe încălcarea dreptului la apărare, trebuie să fie respinsă.
- 36 În al doilea rând, Tribunalul constată că, în conformitate cu anexa I la decizie, societatea „Deutsche Afrika Linien-Woermann Linie” a fost destinatară a deciziei. Nu se contestă faptul că această denumire nu corespunde, în sine, niciunei societăți existente din punct de vedere juridic. Totuși, conform afirmațiilor, reclamanta nu poate pretinde că nu a înțeles că era vizată de comunicarea privind obiecțiunile în calitate de societate-mamă a Woermann-Linie la data faptelor. Prin urmare, Tribunalul consideră că formularea folosită în anexa I la decizie și la articolul 6, care constau în conexarea și contractarea denumirii societății-mamă și a filialei,

indicau clar reclamantei că decizia îi era adresată și că i se aplica o amendă ca urmare a acțiunii fostei sale filiale, al cărei unic acționar a fost până la 1 aprilie 1990 și sub numele căreia opera în Africa Centrală și de Vest.

37 În consecință, este necesar să se respingă primul motiv.

2. Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe absența încălcării articolului 85 alineatul (1) din tratat

Argumentele părților

38 În primul rând, reclamantele subliniază că obiectivul propriu-zis al cartelurilor maritime este de a raționaliza serviciile de transport maritim, astfel cum îl recunosc documentul intitulat *Către o politică comună în domeniul transporturilor – Raport privind transportul maritim* [COM (85) 90 final, alineatul 62 și următoarele] și al optulea considerent din preambulul Regulamentului nr. 4056/86. Prin urmare, avantajele oferite de cartelurile maritime justifică acceptarea anumitor restrângeri ale concurenței, în compensație pentru profitul pe care utilizatorii de transport îl obțin din sistem. De altfel, articolul 3 din Regulamentul nr. 4056/86 exceptează practica reproșată de Comisie.

39 În al doilea rând, reclamantele susțin că, în practică, sistemul ales de cartelurile maritime menține concurența între membrii acestora, în măsura în care menține în totalitate posibilitatea de a adera la un alt cartel și așadar de a opera în cadrul traficului în cauză în calitate de membru al acestuia. Însă, contrar afirmațiilor Comisiei la punctul 37 din decizie, procedura de aderare la un cartel a unui membru al unui alt cartel nu este nici îndelungată, nici incertă, astfel cum atestă faptul că, dintre cei 45 de membri aparținând unuia dintre cele trei cartele în cauză, 27 sunt membri ai cel puțin două dintre acestea. În plus, motivul pentru care G și C nu au putut adera la Cewal, pe care Comisia îl acuză în mod eronat că este un cartel „închis”, este exclusiv refuzul acestora de a completa chestionarul de aderare.

40 În stadiul replicii, reclamantele discută validitatea dovezilor pe care se bazează decizia. Ele invocă incorectitudinea afirmației de la punctul 38 din motivele deciziei, potrivit căreia acordurile între membrii cartelurilor interzic membrilor lor să opereze în calitate de armatori independenți în zonele de activitate ale fiecăruia dintre celelalte două cartele.

41 Comisia răspunde la prima parte a motivului că, deși potrivit Regulamentului nr. 4056/86, avantajul oferit de cartelurile maritime justifică anumite restricții de concurență, exceptarea acordată la articolul 3 din regulament nu include totuși toate activitățile cartelurilor maritime, în special acordurile de neconcurență de tipul celui contestat în speță. De altfel, al optulea considerent din regulament prevede expres existența unor companii armatoriale independente.

42 Comisia obiectează față de cea de-a doua parte a motivului că reclamantele nu sunt îndreptățite să conteste pentru prima dată în stadiul replicii însăși existența vreunui angajament de neconcurență între cele trei cartele.

43 Cu privire la fond, alegația reclamantelor, referitoare la absența unui acord între cartelurile maritime, este infirmată atât de răspunsul dat de Cewal la comunicarea privind obiecțiunile, cât și de un anumit număr de documente prezentate de Cewal. Toate aceste documente menționează angajamentele de neimixtiune ale membrilor unui cartel în traficul asigurat de celelalte două cartele, care au continuat după intrarea în vigoare a Regulamentului nr. 4056/86.

44 În plus, în opinia Comisiei, singura întrebare este dacă existau acorduri anticoncurențiale între cartelurile maritime. Preluarea eventuală a unei părți din trafic de către companii armatoriale independente este, prin urmare, fără relevanță. De asemenea, alegația potrivit căreia concurența între cele trei carteli este menținută prin libera adeziune a membrilor unui cartel la un alt cartel este fără relevanță, din moment ce obiectul acordurilor incriminate era restrângerea concurenței. Referitor la caracterul închis al cartelului, aceasta consideră că nu este deloc vorba despre o obiecție.

45 Intervenientele nu au prezentat observații cu privire la acest punct.

Constatările Tribunalului

46 Cu titlu introductiv, Tribunalul arată că acordurile între carteli, conform cărora membrii unui cartel trebuie să se abțină să intervină, în calitate de armatori independenți, în zona de activitate a unui alt cartel care este parte la acord, sunt menționate explicit în telexul președintelui Cewal către Cowac din 6 octombrie 1989 și în procesul-verbal al Zaïre Pool Committee din 19 septembrie 1989. În plus, Cewal recunoscuse explicit existența acestor acorduri în răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile. Prin urmare, motivul întemeiat pe absența unor acorduri între carteli trebuie să fie respins, fără a fi necesar să se statueze cu privire la caracterul său nou în sensul Regulamentului de procedură.

47 În continuare, argumentația reclamantelor vizează să nege că asemenea acorduri pot constitui o încălcare a articolului 85 din tratat.

48 În această privință, Tribunalul amintește, în primul rând, că, ținând seama de principiul general de interdicere a înțelegerilor anticoncurențiale formulat la articolul 85 alineatul (1) din tratat, dispozițiile cu caracter de derogare inserate într-un regulament de exceptare trebuie, prin natura lor, să facă obiectul unei interpretări restrictive (Hotărârea Tribunalului din 22 aprilie 1993, Peugeot/Comisia, T-9/92, Rec., p. II-493, punctul 37). Acest lucru trebuie să fie valabil în cazul dispozițiilor Regulamentului nr. 4056/86, care exceptează anumite acorduri de la interdicția prevăzută la articolul 85 alineatul (1) din tratat, articolul 3 din regulament constituind o exceptare pe categorii în sensul articolului 85 alineatul (3) din tratat.

49 În acest sens, Tribunalul consideră că reclamantele nu pot să pretindă în mod valid că practicile în litigiu beneficiază de exceptarea acordată la articolul 3 litera (c) din Regulamentul nr. 4056/86, referitor la coordonarea sau repartizarea datelor de plecare sau de escală „între membrii cartelului”, din moment ce în speță se contestă acordurile de repartizare între carteli. În plus, exceptarea acordată la articolul 3 vizează acordurile care, în primul rând, au ca obiect stabilirea în comun a unor tarife, ceea ce nu este cazul în speță.

50 De altfel, părțile nu pot să se prevaleze în mod valid de faptul că obiectivul unui cartel maritim a fost recunoscut ca benefic, fapt care nu este deloc contestat de Comisie. O astfel de împrejurare, deși este de natură să justifice exceptările acordate de regulament, nu poate însemna că orice atingere adusă concurenței care este rezultatul cartelurilor maritime se încadrează în afara principiului interdicției de la articolul 85 alineatul (1) din tratat.

51 În privința celorlalte aspecte, Tribunalul consideră că argumentele reclamantelor nu sunt relevante. Astfel, rațiunile pentru care G și C nu au putut adera la Cewal sunt fără relevanță, din moment ce atingerea denunțată adusă concurenței constă în existența unor acorduri între carteli. De asemenea, este fără relevanță împrejurarea că condițiile de aderare la un cartel nu sunt nici lungi, nici incerte, din moment ce obiectul propriu-zis al acordurilor este de a

interzice membrilor unui cartel să deservească o rută a unui alt cartel în calitate de companie armatorială independentă.

- 52 Motivul întemeiat pe absența încălcării articolului 85 din tratat trebuie în consecință să fie respins.

3. *Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe absența încălcării articolului 86 din tratat*

Cu privire la prima parte a motivului, referitoare la lipsa de poziție dominantă deținută colectiv de membrii Cewal

Referitor la caracterul colectiv al poziției membrilor Cewal pe piață

– Argumentele părților

- 53 Reclamantele susțin că articolul 86 din tratat interzice folosirea în mod abuziv, de una sau mai multe întreprinderi, a unei poziții dominante, dar nu faptul, în cazul uneia sau mai multor întreprinderi, de a deține o poziție dominantă, individuală sau colectivă. Rezultă de aici că noțiunea de folosire în mod abuziv a unei poziții dominante colective nu se putea aplica decât în situația excepțională în care întreprinderile au abuzat în mod colectiv de poziția dominantă pe care o dețin individual, altminteri se neagă efectul util al articolului 85 din tratat.
- 54 Potrivit reclamantelor, în Hotărârea din 10 martie 1992, *Vetro ș.a./Comisia* (T-68/89, T-77/89 și T-78/89, Rec., p. II-1403), Tribunalul a recunoscut doar, în principiu, existența unei poziții dominante colective. În niciun caz această hotărâre, al cărei punct 358 se referă la carteluri maritime, nu poate fi interpretată în sensul că membrii unui cartel maritim sunt, *ex hypothesi*, în poziție dominantă colectivă. Contrar regulii stabilite de Tribunal la punctul 360 din Hotărârea *Vetro ș.a.*, citată anterior, Comisia s-a limitat la „reciclarea” faptelor pretinse a fi constitutive ale unei încălcări a articolului 85, dar exceptate în temeiul Regulamentului nr. 4056/86, pentru a le condamna în temeiul articolului 86. Prin constatarea existenței unui tarif comun între membrii Cewal, Comisia nu a demonstrat în speță, cum a procedat în Decizia 92/262/CEE din 1 aprilie 1992 referitoare la o procedură de aplicare a articolelor 85 și 86 din Tratatul CEE (IV/32.450 – Comitetele armatorilor franco-vest-africani) (JO L 134, p. 1, punctul 53 și următoarele), existența unei poziții dominante colective.
- 55 În opinia Comisiei, care se referă în special la Hotărârea *Vetro ș.a.*, citată anterior (punctele 358 și 359), nu mai este posibilă negarea existenței pozițiilor dominante deținute în comun. În această hotărâre, Tribunalul a citat de altfel cartelurile maritime ca exemplu de grupuri de întreprinderi în măsură să se afle într-o asemenea situație. Potrivit hotărârii Tribunalului, o poziție dominantă poate fi deținută de două sau mai multe entități economice independente, unite prin raporturi economice atât de strânse încât ocupă împreună o poziție dominantă în raport cu ceilalți operatori prezenți pe aceeași piață. În cele din urmă, susține Comisia, noțiunea de poziție dominantă colectivă nu conferă deloc un caracter redundant articolului 85 din tratat, ce este aplicabil cartelurilor orizontale care, în lipsa unor raporturi economice suficient de strânse între membrii acestora, nu determină o poziție dominantă colectivă a acestora. Articolul 85 interzice anumite forme de comportamente cu caracter de coluziune, în timp ce articolul 86 este aplicabil comportamentelor unilaterale. În speță, cartelurile maritime operau, în mare măsură, ca una și aceeași entitate față de clienți și concurenți. De altfel, reclamantele nu au negat existența unor asemenea raporturi economice strânse care rezultau din acordul privind cartelul.

- 56 Comisia contestă, de asemenea, că aplicarea articolului 85 din tratat o exclude pe cea a articolului 86. În opinia sa, o aplicare cumulativă a acestor dispoziții este posibilă, atât timp cât condițiile de aplicare specifice fiecăruia dintre cele două articole sunt îndeplinite (Hotărârea Tribunalului din 10 iulie 1990, Tetra Pak/Comisia, T-51/89, Rec., p. II-309, punctul 21). De aceea, Comisia consideră că nu i se poate reproșa că a „reciclat” unele fapte care intrau sub incidența articolului 85 din tratat pentru a le supune articolului 86. Pe de o parte, în drept, existența unei exceptări pe categorii nu împiedică aplicabilitatea articolului 86, din moment ce întreprinderea în cauză este în poziție dominantă pe piața relevantă (Hotărârea Tetra Pak/Comisia, citată anterior, punctul 25), cum de altfel prevede expres articolul 8 alineatul (2) din Regulamentul nr. 4056/86. Pe de altă parte, în fapt, abuzurile comise de Cewal nu se încadrează în exceptarea pe categorii acordată prin Regulamentul nr. 4056/86. De asemenea, Comisia consideră că, contrar afirmațiilor reclamantelor, nu există jurisprudență care să permită excluderea aplicării articolului 86 din tratat la o situație cauzată de o coluziune.
- 57 În plus, nu se pune problema „reciclării” în sensul Hotărârii Vetro ș.a., citată anterior, din moment ce, în speță, Comisia a demonstrat suficient că fiecare dintre condițiile articolului 86 era îndeplinită.
- 58 Intervenientele consideră că nu există nicio posibilitate în speță ca faptele care demonstrează existența poziției dominante colective, astfel cum a fost constatată de decizie, să fie „reciclate” în sensul Hotărârii Vetro ș.a., citată anterior.
- Constatările Tribunalului
- 59 Tribunalul consideră că argumentația reclamantelor este constituită din două motive: eroarea de drept, constând în invocarea caracterului colectiv al poziției membrilor pe piață, pe de o parte, și insuficiența motivării, pe de altă parte.
- 60 În primul rând, cu privire la eroarea de drept pretinsă, potrivit căreia noțiunea de poziție dominantă colectivă nu vizează decât abuzul colectiv al întreprinderilor care dețin fiecare o poziție dominantă, trebuie subliniat că, potrivit unei jurisprudențe consacrate, și contrar afirmațiilor reclamantelor, articolul 86 este în măsură să se aplice unor situații în care mai multe întreprinderi dețin împreună o poziție dominantă pe piața relevantă (Hotărârea Vetro ș.a., citată anterior, punctul 358; Hotărârile Curții din 27 aprilie 1994, Almelo, C-393/92, Rec., p. I-1477, punctul 42, din 5 octombrie 1995, Centro Servizi Spediporto, C-96/94, Rec., p. I-2883, punctele 32 și 33, și din 17 octombrie 1995, DIP ș.a., C-140/94, C-141/94 și C-142/94, Rec., p. I-3257, punctele 25 și 26). În plus, deși este cert că simpla deținere a unei poziții dominante nu este condamnată în temeiul articolului 86 din tratat, acest argument este lipsit de interes în speță din moment ce Comisia a sancționat folosirile în mod abuziv ale poziției dominante, nu poziția dominantă în sine.
- 61 În al doilea rând, cu privire la insuficiența motivării, trebuie amintit, cu titlu introductiv, că motivarea unei decizii care cauzează prejudicii trebuie să îi permită destinatarului său să cunoască justificările măsurii luate, pentru a-și susține, dacă este cazul, drepturile și pentru a verifica dacă decizia este sau nu întemeiată, iar instanței comunitare să își exercite controlul (Hotărârea Tribunalului din 29 iunie 1993, Asia Motor France ș.a./Comisia, T-7/92, Rec., p. II-669, punctul 30).
- 62 Trebuie subliniat că Curtea a statuat că pentru a stabili existența unei poziții dominante colective, este necesar ca întreprinderile în cauză să fie suficient de legate între ele pentru a adopta aceeași direcție de acțiune pe piață (Hotărârea DIP ș.a., citată anterior, punctul 26).

- 63 În decizia supusă controlului Tribunalului, Comisia s-a referit expres la Regulamentul nr. 4056/86. Articolul 1 alineatul (3) litera (b) din regulament definește cartelurile maritime ca „un grup de doi sau mai mulți transportatori, operatori de nave, care prestează servicii maritime internaționale pentru transportul încărcăturii pe o rută specială sau pe rute în cadrul unor limite geografice specifice și care au un acord sau o înțelegere de orice natură în cadrul cărora operează aplicând tarife de navlosire uniforme sau comune și orice fel de condiții convenite pentru prestarea de servicii maritime de linie”. Tribunalul consideră că reclamantele, care se prevalează în mai multe rânduri de Regulamentul nr. 4056/86, nu contestă că Cewal este un cartel maritim în sensul acestei dispoziții.
- 64 Tribunalul subliniază, de asemenea, că articolul 8 din Regulamentul nr. 4056/86 prevede că articolul 86 din tratat poate fi aplicat în continuare. Ca urmare a relațiilor strânse pe care companiile maritime le mențin între ele în cadrul unui cartel maritim, acestea sunt capabile împreună să pună în aplicare în comun pe piața relevantă practici de tipul celor care constituie comportamente unilaterale. Asemenea comportamente pot prezenta caracterul unor încălcări ale articolului 86, dacă celelalte condiții de aplicare a acestei dispoziții sunt de asemenea îndeplinite.
- 65 În speță, având în vedere elementele cuprinse în decizia atacată, Tribunalul constată că companiile maritime au constituit o entitate comună, cartelul maritim Cewal. Din decizie reiese că această structură constituia cadrul unor comitete diverse cărora le aparțineau membrii cartelului, ca de exemplu Zaïre Pool Committee și Special Fighting Committee menționate în mai multe rânduri în decizie, în special la punctele 26, 29, 31 și 32, precum și Zaïre Action Committee, menționat la punctul 74. În plus, astfel cum reiese din articolul 1 din Regulamentul nr. 4056/86, obiectul acestei structuri comune este, prin natura sa, definirea și aplicarea tarifelor de navlosire uniforme și a altor condiții de transport comune, a căror existență a fost menționată expres de către Comisie la punctul 61. Astfel, Cewal se prezintă pe piața comună ca una și aceeași entitate. În cele din urmă, Tribunalul observă, fără a fi necesar în acest stadiu să își pună problema încadrării acestora, că practicile reproșate membrilor Cewal, astfel cum sunt descrise în decizie, indică voința de a adopta împreună aceeași direcție de acțiune pe piață pentru a reacționa unilateral în fața evoluției, considerate amenințătoare, a situației concurențiale pe piața unde sunt prezenți. Aceste practici, descrise cu precizie în decizie, au constituit elementele unei strategii globale pentru realizarea căreia membrii Cewal și-au reunit forțele proprii.
- 66 În consecință, Tribunalul consideră că, având în vedere ansamblul deciziei, Comisia a demonstrat suficient că era necesară aprecierea colectivă a poziției membrilor Cewal pe piața relevantă.
- 67 Este necesar să se sublinieze că, în Hotărârea Vetro ș.a., citată anterior, Tribunalul a considerat la punctul 360 că în vederea dovedirii unei încălcări a articolului 86 din tratat, nu este suficient să se „recicleze” faptele constitutive ale unei încălcări a articolului 85 deducând constatarea că părțile la un acord sau practică ilicită dețin împreună o cotă de piață importantă, că din această cauză dețin o poziție dominantă colectivă și că comportamentul lor ilicit constituie un abuz de această poziție. În speță, contrar afirmațiilor reclamantelor, acest lucru nu este valabil. Comisia a stabilit suficient că, dincolo de acordurile care au fost încheiate între companiile maritime și care au instituit cartelul Cewal, acorduri care nu sunt contestate, existau între acestea asemenea relații încât acestea au adoptat o direcție de acțiune uniformă pe piață. În aceste circumstanțe, Comisia a putut în mod întemeiat să considere că articolul 86 este în măsură să se aplice, cu rezerva ca celelalte condiții impuse de această dispoziție să fie îndeplinite.

68 Având în vedere toate aceste elemente, prima parte a motivului trebuie să fie respinsă.

Referitor la caracterul dominant al poziției membrilor Cewal

– Argumentele părților

69 Potrivit reclamantelor, caracterul dominant al unei poziții pe piață nu poate fi dedus din simpla deținere a unor cote de piață ridicate (Hotărârile Curții din 14 februarie 1978, *United Brands/Comisia*, 27/76, Rec., p. 207, și din 3 iulie 1991, *Akzo/Comisia*, C-62/86, Rec., p. I-3359, punctul 60). Or, în speță, Comisia nu s-a bazat decât pe cota de piață deținută de Cewal. În orice caz, faptul că Cewal dispune de un drept exclusiv asupra transportului maritim între Zair și porturile Europei de Nord, impus printr-o decizie unilaterală și suverană a autorităților Zairului, constituie o împrejurare excepțională de natură să anuleze eventualul caracter decisiv al cotelor de piață (Hotărârea *Akzo/Comisia*, citată anterior, punctul 60). În plus, Comisia nu a ținut seama în mod suficient de faptul că politica comercială a Cewal și a membrilor săi era în fapt dictată în linii mari de autoritățile Zairului.

70 Reclamantele susțin că, având în vedere jurisprudența Curții (Hotărârea Curții din 13 februarie 1979, *Hoffmann-La Roche/Comisia*, 85/76, Rec., p. 461), capacitatea de a menține o poziție dominantă constituie un factor esențial al aprecierii acestei poziții. Prin urmare, faptul că membrii Cewal, în pofida unei reduceri a tarifelor de navlosire pentru a face concurență societăților G și C, au pierdut cotele de piață, acestea reprezentând doar 64 %, este suficient pentru a dovedi absența unei poziții dominante.

71 În replică, reclamantele acuză Comisia că a mărit fictiv cota de piață a Cewal prin excluderea traficului cu plecare din și cu destinație în porturile franceze, deși a considerat că aceste rute constituiau alternative valabile exploatate de membrii Cewal. Acestea susțin, de asemenea, că Cewal și G și C operau în mare parte pe piețe diferite, respectiv transportul de containere și de mărfuri generale și transportul de „material rulant”.

72 Pârâta consideră că sunt noi și, prin urmare, inadmisibile motivele referitoare la definiția pieței. În plus, aceasta susține că, în perioada vizată de decizie, cota de piață a Cewal era de aproximativ 90 %, și nu 64 %, cum susțin acum reclamantele, fără să precizeze sursa acestei cifre. O cotă de piață ridicată constituie, în sine, în principiu, o dovadă suficientă pentru a deduce existența unei poziții dominante, cu excepția unor împrejurări excepționale (Hotărârea *Hoffmann-La Roche/Comisia*, citată anterior, punctul 41). În plus, Comisia a menționat, la punctul 59 din motive, anumite elemente relevante, altele decât criteriul cotei de piață, care permit să se deducă existența unei poziții dominante. Aceasta observă că reclamantele nu au adus nicio dovadă de natură să respingă prezumția care rezultă din cota lor de piață. În cele din urmă, pârâta contestă că reducerile de prețuri ale Cewal și pierderea unei părți din cota de piață permit să se concluzioneze că nu există o poziție dominantă; astfel, o poziție dominantă nu poate fi sinonimă cu „poziție imbatabilă”.

73 Intervenientele declară că, indiferent de metodele de calcul al cotelor de piață, cota de piață a membrilor cartelului este mai mare de 90 %, astfel încât aceasta ar ocupa, în orice caz, o poziție dominantă.

– Constatările Tribunalului

74 Tribunalul constată, cu titlu introductiv, că motivul întemeiat pe aprecierea eronată a pieței relevante, invocat pentru prima dată în stadiul replicii, constituie un motiv nou în sensul

articolului 48 alineatul (2) din Regulamentul de procedură. Ca atare, în absența unor dovezi că acest motiv este întemeiat pe elemente de drept sau de fapt care au apărut în cursul procedurii, este inadmisibil. În aceste condiții, este necesar să se considere că definiția pieței astfel cum este folosită în decizie este corectă.

- 75 În plus, în ceea ce privește pretinsa contradicție a motivelor, pe care Tribunalul o poate observa din oficiu, potrivit căreia Comisia a considerat rutele cu plecare din și în porturi franceze ca o alternativă valabilă, dar în același timp nu a ținut seama de aceasta la calcularea cotelor de piață, este suficient să se constate că la punctul 54 din decizie Comisia a indicat motivul pentru care nu era necesar să includă în piața relevantă rutele de transport cu plecare din și în porturi franceze. În aceste condiții, Comisia a folosit corect cota deținută de membri pe piața relevantă astfel cum o definise în prealabil. Nu se poate reproșa așadar nicio contradicție a motivelor.
- 76 Cu privire la aprecierea poziției dominante propriu-zise, trebuie amintit că, în conformitate cu jurisprudența constantă, existența unei asemenea poziții poate fi rezultatul mai multor factori care, luați izolați, nu sunt decisivi în mod necesar. Totuși, în absența unor împrejurări excepționale, cotele de piață foarte mari constituie în sine dovada existenței unei poziții dominante (Hotărârea Akzo/Comisia, citată anterior, punctul 60; Hotărârile Tribunalului din 12 decembrie 1991, Hilti/Comisia, T-30/89, Rec., p. II-1439, punctul 92 și, din 6 octombrie 1994, Tetra Pak/Comisia, T-83/91, Rec., p. II-755, punctul 109).
- 77 În speță, părțile nu contestă că, în 1988 și în 1989, perioadă care constituie în esență intervalul luat în considerare pentru stabilirea amenzilor, cota de piață a Cewal depășea 90 %. Cifra de 64 %, avansată de reclamante și contestată de Comisie, privește numai anul 1992, cotele de piață din 1990 și din 1991 depășind, potrivit cifrelor furnizate de reclamante, 80 și, respectiv, 70 %. Rezultă astfel că, pe tot parcursul perioadei respective, cotele de piață ale Cewal, în pofida eroziunii lor progresive, au rămas ridicate. Tribunalul consideră că, deși menținerea cotelor de piață poate indica menținerea unei poziții dominante (Hotărârea Hoffmann-La Roche/Comisia, citată anterior, punctul 44), reducerea cotelor de piață încă foarte mari nu poate constitui, în sine, dovada absenței unei poziții dominante.
- 78 În plus, Tribunalul constată că, în contradicție cu afirmațiile reclamantelor, Comisia nu și-a întemeiat analiza exclusiv pe cota de piață a Cewal. Astfel, de la punctul 59 din decizie reiese că au fost luați în considerare alți factori, ca de exemplu diferența semnificativă între această cotă de piață și cota principalului concurent, avantajele obținute din contractul cu Ogefrem, care recunoștea dreptul exclusiv al Cewal, mărimea rețelei acestuia, capacitățile acestuia și frecvența serviciilor acestuia și, în cele din urmă, experiența dobândită de Cewal în decursul câtorva decenii pe piața relevantă.
- 79 Tribunalul consideră că, având în vedere aceste elemente, Comisia a dedus în mod corect existența unei poziții dominante.
- 80 În plus, trebuie subliniat că argumentul reclamantelor, întemeiat pe faptul că Cewal deține un drept exclusiv ca urmare a acordului cu Ogefrem, nu schimbă constatarea existenței unei poziții dominante. Sursa cotei de piață deținute de reclamante nu poate astfel să excludă încadrarea ca poziție dominantă. Din contră, Tribunalul consideră că existența unui drept exclusiv este un element pe care Comisia l-a putut lua în considerare în mod valid la constatarea existenței unei poziții dominante.
- 81 De asemenea, întrucât noțiunea de poziție dominantă este, potrivit unei jurisprudențe constante, o noțiune obiectivă, pretinsa influență a autorităților Zairului asupra politicii

comerciale a Cewal sau a membrilor acestuia, presupunând că ar fi stabilită, nu este de natură să afecteze constatarea existenței propriu-zise a unei poziții dominante. Argumentul este, prin urmare, lipsit de relevanță.

- 82 Având în vedere toate aceste elemente, prima parte a motivului trebuie să fie respinsă în totalitate.

Cu privire la a doua parte a motivului, referitoare la absența folosirilor abuzive

Referitor la acordul Cewal-Ogefrem

– Argumentele părților

- 83 În stadiul replicii, reclamantele pretind că, încălcând dreptul la apărare, Comisia a adoptat poziții divergente în comunicarea privind obiecțiunile, care viza obținerea unui drept exclusiv conferit printr-un act suveran al autorităților Zairului, și în decizie, care incrimina numai participarea la punerea în aplicare a acordului. Președintele Tribunalului, la punctul 33 din Ordonanța CMBT/Comisia, citată anterior, a constatat de altfel că articolul 3 din dispozitivul deciziei nu ordonă destinatarilor acesteia să înceteze acordul de cooperare cu Ogefrem.
- 84 Cu privire la fond, în prima parte a argumentației lor, reclamantele susțin că Ogefrem nu este o întreprindere în sensul articolelor 85 și 86 din tratat. Așadar, aceste articole nu îi sunt aplicabile (Hotărârea Curții din 4 mai 1988, Bodson, 30/87, Rec., p. 2479, punctul 18).
- 85 În a doua parte a argumentației lor, reclamantele susțin că infracțiunea reproșată nu poate constitui o încălcare a articolului 86 din tratat.
- 86 În primul rând, acestea susțin că acordul de cooperare dintre Cewal și Ogefrem nu este rezultatul presiunilor făcute de Cewal, ci i-a fost impus acesteia de autoritățile Zairului, în interesul acestora. Acest acord este, în realitate, un acord de concesiune prin care Ogefrem, conform prerogativelor legale pe care i le-au conferit autoritățile Zairului, acordă un drept exclusiv Cewal. Dispozițiile contractuale din acord nu privesc decât drepturi accesorii. Or, articolul 86 din tratat nu împiedică o întreprindere care beneficiază de o exclusivitate legală să ia măsuri care îi permit să asigure respectarea acestei exclusivități.
- 87 Reclamantele adaugă că exclusivitatea acordată Cewal de Ogefrem este, de asemenea, o consecință directă a acordului bilateral, încheiat în 1981, între Zair și Belgia, intrat în vigoare în 1983. Într-adevăr, articolul 3 alineatul (3) din acest acord impune ca, în cadrul comerțului dintre Belgia și Zair, totalitatea mărfurilor transportate să facă obiectul unei repartizări potrivit formulei 40: 40: 20. Astfel, este surprinzător că Comisia a aplicat articolul 86 din tratat unui acord prevăzut de un angajament internațional, a cărui încheiere a determinat Comisia să introducă o acțiune în temeiul articolului 169 din tratat.
- 88 Reclamantele susțin în plus că simplul fapt de a instiga un guvern să acționeze nu poate constitui un abuz, în sensul articolului 86 din tratat. În această privință, reclamantele se referă la jurisprudența americană, în special la doctrina denumită „act de autoritate publică”, potrivit căreia o întreprindere nu poate fi sancționată pentru instigarea unui guvern la adoptarea unui act, chiar dacă acest act implică restrângerea concurenței (Hotărârea Curții Supreme a Statelor Unite ale Americii, American Banana/United Fruit, 213 US, 347-358, 53 L ed. 826, 1909), și la doctrina denumită „Noerr-Pennington”, potrivit căreia nu intră sub incidența domeniului de aplicare a legislației antitrust comunicarea de informații către autorități guvernamentale în vederea influențării comportamentului acestora (Hotărârile Curții Supreme a Statelor Unite ,

Eastern Railroad Presidents Conference/Noerr Motor Freight Inc., 365 US 127, 5 L ed. 2d 464, 1961; United Mine Workers/Pennington, 381 US 657, 14 L ed. 2d, 1965). În opinia reclamantelor, dreptul comunitar și articolul 10 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, referitor la libertatea de exprimare, sunt perfect compatibile cu aceste principii. Acest lucru nu este contrazis de rezoluția adoptată de OCDE în 1987, la care se referă decizia, din moment ce această rezoluție nu are caracter coercitiv. În cele din urmă, prin referire la temeiul principiului de curtoazie internațională, tribunalele unui stat ar trebui să se abțină de la judecarea actelor unui alt stat comise pe propriul teritoriu.

- 89 În a treia parte a argumentației lor, reclamantele consideră că decizia nu demonstrează că membrii cartelului au participat la elaborarea sau punerea în aplicare a acordului. În această privință, acestea subliniază că acordul de cooperare dintre Cewal și Ogefrem, încheiat la 18 decembrie 1985, este anterior deciziei Băncii Zairului din 26 decembrie 1985 de suspendare a obligației în vigoare până atunci de a justifica faptul că încărcătura era transportată de o navă operată de Cewal. Comisia nu poate așadar să susțină că acordul a fost încheiat în vederea restabilirii protecției pierdute în urma deciziei Băncii Zairului. În plus, atunci când, în 1983, Zairul a decis să instituie Ogefrem, Cewal își desfășura deja activitatea pe o parte considerabilă a pieței, astfel încât acordarea unui drept exclusiv asupra traficului nu a fost percepută ca o consolidare a poziției acestui cartel.
- 90 Reclamantele subliniază că, dacă au cerut lui Ogefrem să respecte dispozițiile acordului, au făcut-o din cauză că, pe de o parte, Ogefrem, încălcând articolul 1 al doilea paragraf din acordul încheiat cu Cewal, a acordat drepturi unui armator independent fără o consultare prealabilă a cartelului, iar pe de altă parte, Cewal a fost victima unei discriminări din partea Ogefrem în beneficiul G și C.
- 91 În a patra parte a argumentației lor, reclamantele susțin că, în cazul unui conflict între legislația unei țări terțe și o dispoziție de drept comunitar, Comisia ar fi trebuit să urmeze procedura prevăzută la articolul 7 alineatul (2) literele (c) și (i) și la articolul 9 din Regulamentul nr. 4056/86. Întrucât nu a procedat astfel, Comisia a comis un abuz de putere.
- 92 În a cincea parte a argumentației lor, reclamantele susțin că, în temeiul angajamentelor asumate de Comisie la punctul 63 din documentul intitulat *Către o politică comună în domeniul transporturilor — Raport privind transportul maritim*, citat anterior, nu se poate aplica nicio amendă cartelului sau membrilor acestuia fără retragerea prealabilă a exceptării pe categorii de care beneficiază cartelurile maritime, astfel cum a recunoscut de altfel Comisia în comunicarea privind obiecțiunile. Aplicând în final o amendă reclamantelor fără să le retragă în prealabil exceptarea, Comisia a încălcat principiul încrederii legitime.
- 93 Pârâta amintește că decizia se limitează la examinarea și la condamnarea comportamentului Cewal și nu poate fi considerată un mijloc de a obține de la statele africane ceea ce nu putuse fi obținut pe cale diplomatică, respectiv acces liber la încărcături pentru toate companiile maritime, membre sau nu ale unui cartel.
- 94 Aceasta consideră că argumentația reclamantelor se bazează integral pe afirmația, inexactă în opinia acesteia, că acordul cu Ogefrem a fost impus întreprinderilor de statul Zair. Comisia consideră că acordul între Cewal și Ogefrem, departe de a fi un act administrativ nesupus controlului judecătoresc sau o concesiune de drept public, ceea ce ar fi necesitat un act legislativ care să prevadă un drept exclusiv și o procedură administrativă pentru acordarea acestui drept, este un acord de cooperare negociat în mod liber între Cewal și Ogefrem. Potrivit Comisiei, conținutul acordului, negocierile care au precedat încheierea acestuia și, în

final, modificările aduse versiunii inițiale la încheierea acestor negocieri sunt suficiente pentru a nega caracterul de concesiune de drept public.

- 95 A deduce din acordul bilateral dintre Zair și Belgia, care prevede repartizarea ansamblului încărcăturilor potrivit formulei 40:40:20, că acordul incriminat constituie un „act administrativ nesupus controlului judecătoresc” zairez se bazează, în opinia pârâtei, pe o eroare de logică, din moment ce repartizarea ansamblului încărcăturilor, nu numai a încărcăturilor transportate de cartel, nu implică nicio exclusivitate în beneficiul acestui cartel. Comisia mai amintește că acest acord a intrat în vigoare la 13 aprilie 1987, așadar ulterior încheierii acordului cu Ogefrem, astfel încât nu îi poate servi ca justificare legală.
- 96 În ceea ce privește punerea în aplicare a acordului în litigiu, Comisia consideră că reclamantele nu contestă că au făcut eforturi pentru aplicarea clauzei de exclusivitate. În absența unei concesiuni de drept public, eforturile făcute de Cewal nu pot fi încadrate ca abuzuri de poziție dominantă, mai ales că aceste eforturi nu se limitau la urmărirea aplicării unui tratament egal între Cewal și G și C de către Zair, ci urmăreau în mod direct excluderea societăților G și C din trafic.
- 97 Referirile reclamantelor la instigare justificată la măsuri guvernamentale, bazate pe soluțiile consacrate în dreptul american, sunt, consideră pârâta, fără relevanță, întrucât se bazează, încă o dată, pe ipoteza că acel contract în litigiu prezintă caracterul unei concesiuni de drept public.
- 98 Potrivit Comisiei, motivul întemeiat pe încălcarea dreptului la apărare, invocat pentru prima dată în replică, este inadmisibil și, în orice caz, neîntemeiat. Pretinsa divergență între comunicarea privind obiecțiunile și decizie rezultă numai dintr-o lectură eronată a comunicării privind obiecțiunile. De altfel, reclamantele nu se pot plânga că decizia nu a folosit împotriva lor decât o parte dintre obiecțiile formulate în comunicare, obiecțiile referitoare la faptele anterioare datei de 1 iulie 1987, precum încheierea acordului de cooperare, nefiind folosite. De asemenea, o decizie nu trebuie în mod necesar să fie o reproducere a comunicării privind obiecțiunile (Hotărârea Curții din 7 iunie 1983, Musique Diffusion française ș.a./Comisia, 100/80, 101/80, 102/80 și 103/80, Rec., p. 1825, punctul 14).
- 99 În ceea ce privește argumentul întemeiat pe faptul că decizia nu clarifică în ce măsură acordul în sine este nelegal, reiese, fără echivoc, din decizie că numai actele ulterioare datei de 1 iulie 1987, data intrării în vigoare a Regulamentului nr. 4056/86, au fost incriminate, astfel încât nicio acțiune nu a fost întreprinsă împotriva încheierii acordului, anterioară acestei date.
- 100 Intervenientele susțin că, în contradicție cu pretențiile reclamantelor, acordarea de drepturi maritime societăților G și C nu era rezultatul unei discriminări între Cewal, pe de o parte, și G și C, pe de altă parte, în favoarea acestora din urmă, și că acestea s-au conformat tuturor normelor stabilite de Ogefrem. În această privință, ele mai precizează că au fost obligate, în mod egal cu membrii cartelului Cewal, să plătească o garanție, să respecte normele administrative aplicate, sub sancțiunea plății unei amenzi, impusă de Ogefrem, precum și să plătească un comision a cărui valoare era, aparent, superioară celei aplicate membrilor cartelului Cewal.
- 101 Intervenientele susțin, de asemenea, că acordul de cooperare încheiat între Cewal și Ogefrem a transformat un monopol de fapt în exclusivitate contractuală, conferind cartelului o putere pe piață pe care acesta a utilizat-o pentru a le exclude de pe piață. În absența acordului de cooperare, Cewal ar fi încheiat cu Ogefrem un contract de aderare de același tip cu cel încheiat de către G și C, fără niciun drept la exclusivitate, care i-ar fi permis, din contră, să exercite presiuni asupra Ogefrem pentru a obține respectarea monopolului său contractual.

– Constatările Tribunalului

- 102 Cu titlu introductiv, Tribunalul observă că în speță se contestă folosirea în mod abuziv a poziției dominante deținute de membrii Cewal. Pentru a determina aplicabilitatea articolului 86 din tratat, trebuie să se ia în considerare numai încadrarea membrilor cartelului în noțiunea de întreprinderi în sensul articolului 86 din tratat, pe care reclamantele nu o contestă, nu cea a Ogefrem.
- 103 În plus, Tribunalul consideră că, din moment ce se află în discuție numai comportamentul unilateral al Cewal, natura exactă a acordului încheiat între acesta și Ogefrem nu este decisiv pentru aplicarea articolului 86 din tratat. Într-adevăr, presupunând că acest acord constituie o concesiune, astfel cum pretind reclamantele, și că Cewal este astfel concesionarul, acest lucru nu poate fi suficient pentru a exclude un comportament abuziv al acestuia (Hotărârea Bodson, citată anterior, punctul 30).
- 104 În speță, Tribunalul constată că, deși articolul 1 primul paragraf din acordul de cooperare încheiat între Cewal și Ogefrem prevede exclusivitate în beneficiul membrilor Cewal, pentru ansamblul mărfurilor de transportat în cadrul domeniului de acțiune a cartelului, al doilea paragraf al acestui articol deschide expres posibilitatea unor derogări, cu acceptul celor două părți. Trebuie amintit mai întâi că însăși Comisia a considerat că nu putea întreprinde acțiuni împotriva încheierii în sine a acordului, aceasta fiind anterioară intrării în vigoare a Regulamentului nr. 4056/86. În măsura în care singura problemă în cauză este punerea în aplicare a acordului de cooperare, Tribunalul consideră că articolul 1 al doilea paragraf din acesta este suficient pentru a exclude orice conflict de drept internațional. Presupunând că acordul între Cewal și Ogefrem este o concesiune de drept public și poate, ca atare, să fie asimilat unui act administrativ al unui anumit stat terț, în sensul articolului 9 din Regulamentul nr. 4056/86 și întrucât articolul 7 din acest regulament, referitor la carteluri, nu se aplică în speță, trebuie stabilit că acest acord conține un dispozitiv de deschidere spre concurență în măsură să adapteze aplicarea acestuia la cerințele articolului 86 din tratat. Astfel, conflictul între tratat și acord nu rezulta ineluctabil din structura acestuia din urmă, pe care voința părților o putea modifica pentru a-l face compatibil cu o concurență efectivă.
- 105 Din această constatare reiese că în mod întemeiat decizia își propune să analizeze atitudinea Cewal în aplicarea acordului. Or, Ogefrem și-a dat acordul său în mod unilateral pentru un armator independent, în principiu la un nivel de 2 % din totalul traficului Zairului, dar cota acestuia a crescut ulterior. Membrii Cewal au întreprins așadar demersuri pe lângă Ogefrem pentru a obține excluderea societăților G și C de pe piață. Astfel, rezultă din multiplele documente la care se referă Comisia în decizie că membrii Cewal au reamintit lui Ogefrem rabaturi amânate decalate dacă Ogefrem nu își schimba atitudinea. Tribunalul observă că, deși reclamantele contestă semnificația care trebuie acordată acestor demersuri și încadrarea lor ca practică abuzivă, ele nu contestă în schimb existența acestora. În plus, din procesul-verbal al reuniunii Special Fighting Committee din 18 mai 1989 reiese că aceste demersuri se încadrau într-o strategie destinată excluderii armatorului independent G și C.
- 106 Pentru a aprecia această atitudine, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, articolul 86 din tratat atribuie unei întreprinderi în poziție dominantă, independent de cauzele acestei poziții, răspunderea specială de a nu aduce atingere prin comportamentul său unei concurențe efective și nedenate pe piața comună (în special Hotărârea din 6 octombrie 1994, Tetra Pak/Comisia, citată anterior, punctul 114). Intră astfel sub incidența articolului 86 orice comportament al unei întreprinderi în poziție dominantă de natură să constituie un

obstacol pentru menținerea sau creșterea gradului de concurență de pe o piață în care, tocmai ca urmare a prezenței acestei întreprinderi, concurența este deja slăbită (idem).

- 107 În cele din urmă, deși existența unei poziții dominante nu privează o întreprindere plasată în această poziție de dreptul de a-și proteja propriile interese comerciale, atunci când acestea sunt amenințate și dacă această întreprindere are dreptul, într-o măsură rezonabilă, de a adopta măsurile pe care le consideră potrivite pentru a-și proteja interesele, nu se pot accepta, cu toate acestea, astfel de comportamente dacă au ca scop consolidarea respectivei poziții dominante și folosirea abuzivă a acesteia (Hotărârea Tribunalului din 1 aprilie 1993, BPB Industries și British Gypsum/Comisia, T-65/89, Rec., p. II-389, punctul 69).
- 108 Tribunalul consideră că o întreprindere în poziție dominantă care beneficiază de un drept exclusiv, împreună cu posibilitatea de derogare condiționată de acordul acesteia, are obligația de a folosi în mod rezonabil dreptul de veto care îi este recunoscut prin acord pentru accesul terților pe piață. În speță, având în vedere elementele de fapt menționate anterior, nu acesta este cazul membrilor Cewal.
- 109 În aceste condiții, Tribunalul consideră că, în mod întemeiat, Comisia a putut să considere că membrii Cewal, prin participarea activă la punerea în aplicare a acordului cu Ogefrem și prin solicitarea repetată a respectării stricte a acestui acord, în cadrul unui plan destinat excluderii unicului armator independent al cărui acces pe piață fusese autorizat de Ogefrem, au încălcat articolul 86 din tratat.
- 110 Împrejurarea că, în opinia reclamantelor, faptul de a instiga un guvern să acționeze nu poate constitui un abuz este fără relevanță, din moment ce o asemenea practică nu este reproșată în speță.
- 111 În plus, reclamantele nu pot să se prevaleze de o oarecare încredere legitimă, întemeiată pe punctul 63 din documentul intitulat *Către o politică comună în domeniul transporturilor — Raport privind transportul maritim*, citat anterior, din moment ce acest punct nu privește decât relațiile între exceptarea pe categorii și exceptarea individuală și nu afectează posibilitatea de a constata un abuz în sensul articolului 86 din tratat și de a aplica o amendă în acest temei.
- 112 Tribunalul observă, de asemenea, că reclamantele nu pot pretinde în mod valid că exclusivitatea care le este recunoscută în acordul cu Ogefrem este prevăzută în acordul bilateral încheiat între Belgia și Zair, din moment ce acest acord nu a intrat în vigoare decât la 13 aprilie 1987, adică la câteva luni după încheierea acordului dintre Cewal și Ogefrem. În plus, articolul 3 alineatul (3) din acest acord, de care se prelevează reclamantele, privește regimul care trebuie aplicat de părțile contractante navelor operate de companiile lor maritime naționale respective, nu de un cartel maritim dat.
- 113 În cele din urmă, Tribunalul constată că motivul întemeiat pe încălcarea dreptului la apărare, introdus în stadiul replicii, constituie un motiv nou în sensul articolului 48 alineatul (2) din Regulamentul de procedură. În absența unor dovezi în sensul concluziei că acesta este întemeiat pe elemente de drept sau de fapt apărute în cursul procedurii, acest motiv trebuie să fie declarat inadmisibil. În orice caz, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe consacrate, decizia nu trebuie în mod necesar să fie o copie a comunicării privind obiecțiunile (Hotărârea Tribunalului din 10 martie 1992, Hüls/Comisia, T-9/89, Rec., p. II-499, punctul 59). Faptul că în comunicarea privind obiecțiunile s-a urmărit incriminarea obținerii dreptului exclusiv și demersurile repetate ale Cewal în vederea punerii în aplicare a acestuia, în timp ce decizia nu le menționează decât pe acestea, nu poate afecta dreptul la apărare al reclamantelor.

114 În aceste condiții, argumentația reclamantelor referitoare la acordul de cooperare încheiat între Cewal și Ogefrem trebuie să fie respinsă.

În ceea ce privește folosirea navelor de luptă

– Argumentele părților

115 Argumentația reclamantelor se constituie, în fond, în două puncte. Reclamantele contestă mai întâi însăși noțiunea de nave de luptă; în continuare, susțin că practica reproșată nu poate constitui o folosire în mod abuziv a unei poziții dominante în sensul articolului 86 din tratat.

116 În prima parte a argumentației lor, referitoare la noțiunea de nave de luptă, reclamantele constată că, în memoriul în apărare, Comisia a indicat că niciunul dintre elementele constitutive ale încălcării pe care le invocase totuși în decizie nu era esențial în fapt și că această practică se deosebește de cea a prețurilor de ruinare. Pârâta nu reproșează reclamantelor decât că a făcut derogare de la tarifele obișnuite, în scopul excluderii unui concurent. Dacă decizia ar trebui să fie interpretată ca referindu-se la această nouă definiție, ar exista atunci o încălcare a dreptului la apărare, în sensul că părțile ar fi condamnate pentru o practică ce nu era reproșată în comunicarea privind obiecțiunile. În plus, Comisia nu are dreptul de a completa motivarea deciziei în stadiul memoriului în apărare, astfel încât a fost încălcat, de asemenea, articolul 190 din tratat.

117 În a doua parte a argumentației, referitoare la încadrarea practicii puse în aplicare în speță, reclamantele subliniază că împrejurarea că însuși membrii Cewal au utilizat, în diverse procese-verbale citate de Comisie, termenul de nave de luptă nu scutea Comisia de verificarea îndeplinirii efective a condițiilor de aplicare a articolului 86 din tratat.

118 Or, în primul rând, cu privire la datele de plecare, întrucât Comisia a constatat, la punctul 74 din decizie, că Cewal nu a modificat orarele proprii, nici nu a atribuit unei nave un loc de acostare astfel încât această navă să navigheze la concurență cu G și C, una dintre condițiile necesare, în opinia reclamantelor, pentru constatarea practicii reproșate lipsește în mod evident.

119 În al doilea rând, reclamantele susțin că s-au mulțumit să alinieze propriile prețuri cu cele practicate de G și C, fără să încerce vreodată – cu excepția tarifelor aferente livrării de autoturisme – să practice prețuri inferioare celor ale armatorului independent. Pentru a face față discriminării al cărei obiect a fost Cewal în raport cu G și C din partea Ogefrem, declanșării unui război al prețurilor de către armatorul independent și presiunii clienților, care solicitau tarife similare celor practicate de G și C, Cewal era obligată să reacționeze pentru a se adapta la o nouă situație concurențială. Un asemenea comportament nu este abuziv (Hotărârea BPB Industries și British Gypsum/Comisia, citată anterior, punctul 69).

120 Potrivit reclamantelor, Comisia, bazându-se pur și simplu pe caracterul „multilateral” al stabilirii tarifelor de navosire pentru a constata o încălcare a articolului 86, s-a limitat la „reciclarea” faptelor care ar fi putut justifica o aplicare a articolului 85 alineatul (1) din tratat, dar care beneficiază de exceptarea acordată la articolul 1 alineatul (3) litera (b) și la articolul 4 din Regulamentul nr. 4056/86. Reclamantele subliniază astfel că orice modificare de prețuri în vederea alinierii cu prețurile unui concurent este exceptată.

121 În al treilea rând, Comisia nu a stabilit decât o reducere a marjelor de profit, nu existența unor pierderi înregistrate de membrii cartelului, element totuși caracteristic unei practici a

prețurilor de ruinare, interzisă prin articolul 86 din tratat (Hotărârea Akzo/Comisia, citată anterior, punctele 71 și 72). Comisia nu a demonstrat nici că Cewal dispunea de un „arsenal de război”, de natură să îi permită începerea unei campanii de prețuri de ruinare.

- 122 În realitate, reclamantele consideră, referindu-se la citate din jurisprudența națională și din doctrină, că elementele reținute de Comisie nu sunt relevante. În special, noțiunea de nave de luptă presupune existența unor „pierderi” suferite de membrii cartelului. Astfel, aceasta ar trebui asimilată cu practica prețurilor de ruinare și ar fi diferită de simpla aliniere a tarifelor la cele ale unui concurent, pentru a concura cu acesta în condiții echitabile.
- 123 În al patrulea rând, reclamantele consideră că celelalte practici incriminate în decizie nu pot constitui un abuz. Astfel, din moment ce orarele transportului maritim sunt publicate în presă, nu se poate reproșa Fighting Committee că i-a informat pe membrii cartelului despre datele de plecare ale navelor G și C. De asemenea, din moment ce Regulamentul nr. 4056/86 admite stabilirea în comun a tarifului de navlosire, decizia nu putea condamna stabilirea în comun a tarifelor de concurență. În ceea ce privește faptul că tarifele de concurență erau stabilite în raport cu cele ale companiei armatoriale independente, acesta este inerent unei practici tarifare concurențiale normale. În cele din urmă, asumarea de către membrii Cewal a diferențelor între tariful normal și tariful de concurență nu este decât consecința punerii în comun a riscurilor, exceptată de Regulamentul nr. 4056/86.
- 124 În al cincilea rând, reclamantele susțin că, din moment ce toți expeditorii sunt, la un moment dat, tratați în mod identic, a fost o eroare actul Comisiei de a reproșa la punctul 83 din decizie o practică a prețurilor discriminatorii în sensul articolului 86 litera (c) din tratat, obiecție care în plus nu a fost formulată în comunicarea privind obiecțiunile.
- 125 În ultimul rând, reclamantele susțin că, în aprecierea caracterului abuziv al practicii în litigiu, Comisia a omis să ia în considerare unele elemente decisive.
- 126 Astfel, faptul că, în cursul perioadei luate în considerare, cota de piață a G și C a ajuns de la 2 % la 25 % a fost ignorat de Comisie. Or, absența unui efect pe piață al practicii în litigiu este suficient pentru ca aceasta să nu poată fi incriminată în sensul articolului 86 din tratat (Hotărârea Hoffmann-La Roche, citată anterior, punctul 91).
- 127 În plus, Comisia nu a ținut seama de faptul că activitățile companiilor G și C s-au extins încalcând monopolul acordat în mod legal Cewal. Or, în aceste condiții, demersurile făcute de membrii cartelului în vederea protejării acestui monopol nu pot fi încadrate ca abuzive.
- 128 În final, Comisia a omis faptul că sectorul transportului maritim face, în materie de drept al concurenței, obiectul unui regim de derogări mai flexibil. Astfel, Comisia a admis că poate fi exceptată coordonarea tarifelor între cartelurile maritime și companiile armatoriale independente [comunicarea Comisiei, făcută în conformitate cu articolul 23 alineatul (3) din Regulamentul nr. 4056/86 și cu articolul 26 alineatul (3) din Regulamentul (CEE) nr. 1017/68 al Consiliului privind cauzele IV/32.380 și IV/32.772 – acorduri Eurocorde (JO 1990, C 162, p. 13)]. Articolul 86 din tratat nu se aplică practicilor în litigiu atât timp cât dreptul la exceptare pe categorii nu a fost retras, iar trimiterea la Hotărârea Tribunalului din 10 iulie 1990, Tetra Pak/Comisia, citată anterior, este fără relevanță în speță. În plus, din moment ce o întreprindere beneficiază de o măsură de exceptare sau este destinatarul unei „scrisori de clasament”, nu i se poate aplica nicio amendă fără retragerea prealabilă a exceptării [(Decizia Comisiei din 23 decembrie 1992 referitoare la o procedură de aplicare a articolului 85 din Tratatul CEE împotriva Schöller Lebensmittel GmbH & Co. KG – cauzele IV/31.533 și IV/34.072 (JO 1993, L 183, p. 1, punctele 148–151)].

- 129 Comisia neagă că există o diferență a definiției navelor de luptă între comunicarea privind obiecțiunile și decizie, pe de o parte, și memoriul în apărare, pe de altă parte. Comisia amintește în special că, în contradicție cu ceea ce pretind reclamantele, decizia nu face trimitere la practica prețurilor de ruinare.
- 130 Cu privire la fond, Comisia susține că întrebarea esențială nu este de ordin terminologic. Contează numai să se știe dacă respectivul comportament al membrilor Cewal a constituit o concurență normală și legitimă (Hotărârea Hoffmann-La Roche, citată anterior, punctul 91; Hotărârea Curtii din 9 noiembrie 1983, Michelin/Comisia, 322/81, Rec., p. 3461, punctul 70, și Hotărârea Akzo/Comisia, citată anterior, punctele 69 și 70). Or, în speță, practica navelor de luptă ar constitui un abuz, în sensul că ar fi tins, prin alte mijloace decât cele aparținând unei concurențe normale, la excluderea singurului concurent al Cewal, adică G și C.
- 131 Comisia susține că criteriile citate de reclamante nu sunt elemente esențiale nici ale practicii cunoscute sub denumirea de nave de luptă, nici ale unui comportament care constituie un abuz în sensul articolului 86 din tratat.
- 132 Astfel, nu contează dacă Cewal a trebuit să modifice orarul plecărilor navelor membrilor săi. Din moment ce companiile armatoriale ale cartelului maritim asigură legătura potrivit unui ritm susținut și, în schimb, navele G și C nu pleacă decât la fiecare 35 sau 36 de zile, Cewal ar putea cu ușurință să desemneze ca nave de luptă niște nave a căror încărcare era deja prevăzută.
- 133 De asemenea, existența unor tarife inferioare celor practicate de G și C nu este, de asemenea, esențială. Ar fi suficient ca aceste tarife să fie egale sau inferioare celor ale concurentului a cărui excludere se dorește. Comisia adaugă că reclamantele nu pot să se prevaleze de vreo exceptare în temeiul Regulamentului nr. 4056/86, din moment ce reducerile selective ale tarifelor cartelului aveau ca obiect excluderea unicului concurent de pe piață.
- 134 În cele din urmă, nici existența unor pierderi financiare efective nu este esențială. Spre deosebire de practicile prețurilor de ruinare, ar fi suficient să existe pierderi de venituri, ceea ce se întâmplă în speță, astfel cum atestă diverse procese-verbale ale reuniunilor Special Fighting Committee și Zaire Pool Committee, precum și un telex al Woermann-Linie din data de 19 mai 1988.
- 135 În ceea ce privește pretinsa absență a efectului practicii, Comisia susține că criteriul pertinent pentru aplicarea articolului 86 din tratat este comportamentul de excludere manifestat de o întreprindere. Este indiferent dacă acest comportament a produs sau nu în realitate un efect restrictiv asupra concurenței. În speță, de altfel, un asemenea efect nu este exclus. Astfel, este semnificativ faptul că creșterea cotelor de piață ale G și C – care, la data faptelor, era de ordinul a 5 spre 6 % – a survenit ulterior încetării practicilor în litigiu.
- 136 Comisia pretinde că nici apărarea, de către Cewal, a monopolului său – al cărui caracter legal îl contestă –, nici pretinsa existență a unor acte de concurență neloială din partea G și C, nici exceptarea acordată prin Regulamentul nr. 4056/86 nu puteau să justifice recurgerea la practici abuzive.
- 137 Intervenientele declară despre cartel că acesta a recunoscut utilizarea practicii navelor de luptă, condamnată de Comisie, și că acesta nu putea justifica această practică prin situația concurențială nouă determinată de intrarea pe piață a G și C. Ele confirmă temeinicia

criteriilor utilizate de Comisie și constată că reiese din actele citate în decizie și din răspunsul dat de Cewal la comunicarea privind obiecțiunile că aceste criterii sunt îndeplinite în speță.

– Constatările Tribunalului

- 138 În prima parte a argumentației lor, referitoare la noțiunea de nave de luptă, reclamantele invocă două motive, întemeiate unul pe încălcarea dreptului la apărare, celălalt pe o încălcare a articolului 190 din tratat. Raționamentul reclamantelor se bazează pe alegația că în memoriul său în apărare Comisia a modificat definiția practicii reproșate în decizie.
- 139 Tribunalul observă că, la punctele 73 și 74 din decizie, Comisia a reținut trei elemente constitutive ale practicii navelor de concurență aplicată de membrii Cewal în vederea excluderii concurentului G și C, respectiv: desemnarea ca nave de luptă a navelor membrilor cartelului a căror plecare era cea mai apropiată de plecarea navelor G și C, fără modificarea orarelor prevăzute; stabilirea în comun a prețurilor de concurență care difereau de tariful practicat în mod normal de membrii Cewal astfel încât să fie egale cu sau mai mici decât prețurile anunțate de G și C; reducerea veniturilor determinată astfel, care era asumată de membrii Cewal. La punctul 80 al deciziei, s-a precizat că această practică se deosebește de cea a prețurilor de ruinare. Reclamantele reproșează Comisiei că în memoriul în apărare a indicat, pe de o parte, că nu era necesar ca o navă de luptă să fie o navă afretată special, ca prețurile să fie inferioare celor ale concurentului și ca operațiunea să aibă ca rezultat pierderi efective, iar pe de altă parte, că practica în litigiu era diferită de cea a prețurilor de ruinare.
- 140 Tribunalul constată că aceste elemente, departe de a introduce o nouă definiție a practicii navelor de luptă în raport cu decizia, sunt în conformitate strictă cu aceasta. Întrucât premiza raționamentului reclamantelor este neîntemeiată, ambele motive invocate împotriva noțiunii de nave de luptă trebuie să fie respinse.
- 141 În ceea ce privește a doua parte a argumentației reclamantelor, referitoare la încadrarea în speță a practicii în litigiu cu privire la articolul 86 din tratat, Tribunalul constată, mai întâi, că în realitate reclamantele nu contestă faptul că cele trei criterii constitutive ale unei practici a navelor de luptă, astfel cum au fost reținute de Comisie, nu erau îndeplinite. Astfel, reclamantele susțin că Comisia nu a demonstrat că unele nave au fost special afretate ca nave de luptă, dar nu prezintă niciun element de natură să demonstreze că nu au utilizat nave deja programate ca nave de luptă, ceea ce constituie totuși primul criteriu reținut. Ele reproșează Comisiei că nu a stabilit existența unor prețuri inferioare celor ale G și C, dar nu demonstrează că nu au practicat prețuri identice sau inferioare celor ale concurentului lor, ceea ce constituie al doilea criteriu. Acestea recunosc în schimb că s-au aliniat la prețurile G și C și că, într-un caz special, au facturat prețuri inferioare. În cele din urmă, reclamantele reproșează Comisiei că nu a demonstrat existența pierderilor, ca dovadă a unei practici a prețurilor de ruinare, dar nu prezintă niciun element de natură să demonstreze că nu au suferit pierderi de venituri, ceea ce constituie totuși al treilea criteriu folosit în decizie. Ele recunosc în schimb că au redus propriile venituri.
- 142 În consecință, elementele constitutive ale încălcării, astfel cum au fost reținute în decizie, trebuie să fie considerate ca stabilite.
- 143 Argumentația reclamantelor urmărește în realitate să demonstreze că această practică, astfel definită, nu constituie o folosire în mod abuziv a unei poziții dominante în sensul articolului 86 din tratat.

- 144 În primul rând, acestea susțin în acest sens că practica reproșată de Comisie nu corespunde definiției care, în opinia lor, îi este atribuită în general atunci când este sancționată ca atingere adusă concurenței. Acest argument nu poate fi acceptat. Astfel, Tribunalul consideră că este de mică importanță determinarea faptului dacă definiția folosită de Comisie corespunde sau nu altor definiții propuse de reclamante. Singura problemă este de a stabili dacă practica astfel cum este definită de Comisie în decizie, fără a fi contrazisă de citatele din doctrină și legislație incluse în decizie, constituie un abuz de poziție dominantă în sensul articolului 86 din tratat.
- 145 În al doilea rând, reclamantele susțin că Comisia nu a stabilit că, prin punerea în aplicare a practicii reproșate, au depășit mecanismul normal al concurenței.
- 146 Astfel cum s-a amintit deja, potrivit unei jurisprudențe constante, deși existența unei poziții dominante nu privează o întreprindere aflată în această poziție de dreptul de a-și proteja propriile interese comerciale dacă acestea sunt amenințate și deși această întreprindere are dreptul, într-o măsură rezonabilă, de a adopta măsurile pe care le consideră potrivite pentru a-și proteja interesele, nu se pot accepta totuși astfel de comportamente dacă au ca scop consolidarea acestei poziții dominante și folosirea abuzivă a acesteia (în special Hotărârea BPB Industries și British Gypsum/Comisia, citată anterior, punctul 69).
- 147 În această privință, Tribunalul consideră că, având în vedere în special procesele-verbale ale Special Fighting Committee citate în nota de la pagina 2 la punctul 32 din decizie, în special procesul-verbal din 18 mai 1989 în care se face referire la „debarasarea” de armatorul independent, Comisia a demonstrat potrivit legii că această practică fusese pusă în aplicare în scopul excluderii singurului concurent pe care Cewal îl avea pe piața relevantă. În plus, Tribunalul consideră că, deși doar denumirea practicii utilizate de către membrii Cewal nu poate fi suficientă pentru încadrarea unei încălcări a articolului 86, Comisia a putut în mod întemeiat să considere că utilizarea, de către profesioniștii ai transportului maritim internațional, a unei denumiri bine cunoscute în acest sector de activitate și instituirea în cadrul cartelului a unui Special Fighting Committee revelează intenția de a pune în aplicare o practică destinată denaturării concurenței.
- 148 Din moment ce practica avea ca obiect excluderea unicului concurent, Tribunalul consideră că reclamantele nu pot în mod valid să susțină că nu au făcut decât să reacționeze față de încălcarea de către G și C a monopolului acordat în mod legal Cewal, să compenseze o discriminare la care le-a supus Ogefrem, să se implice într-un război al prețurilor început de concurent sau să răspundă la așteptările clientelei acestora. Aceste circumstanțe, presupunând că ar fi dovedite, nu pot astfel să confere un caracter rezonabil și proporționat riposteii puse în aplicare de membrii Cewal.
- 149 În al treilea rând, reclamantele se prevalează de creșterea cotei de piață a G și C pentru a concluziona că nu există un efect al practicii reproșate și, corelat, că nu există un abuz de poziție dominantă. Totuși, Tribunalul consideră că, în cazul în care una sau mai multe întreprinderi în poziție dominantă pun efectiv în aplicare o practică al cărei obiect este excluderea unui concurent, faptul că rezultatul preconizat nu a fost atins nu este suficient pentru a exclude încadrarea ca abuz de poziție dominantă în sensul articolului 86 din tratat. În rest, contrar afirmațiilor reclamantelor, faptul că a crescut cota de piață a G și C nu înseamnă că practica nu a avut efect, în măsura în care, în lipsa acestei practici, cota G și C ar fi putut crește într-un mod mai semnificativ.
- 150 În al patrulea rând, în opinia reclamantelor, la punctul 83 din motivele deciziei, Comisia a reproșat membrilor Cewal că au aplicat încărcătorilor condiții inegale la prestații echivalente, contrar articolului 86 litera (c). Procedând astfel, Comisia a încălcat dreptul la apărare al

reclamantelor și a comis o evidentă eroare de apreciere. Tribunalul remarcă în acest sens că, deși este adevărat că punctul 83 din decizie a ridicat această obiecție, aceasta nu este totuși reluată în dispozitivul deciziei și nu constituie așadar un sprijin necesar. În consecință, presupunând că motivele și argumentele invocate în acest sens de reclamante sunt întemeiate, acest fapt nu poate conduce la anularea, chiar și parțială, a unui element din dispozitivul deciziei (Hotărârea Tribunalului din 17 septembrie 1992, *Nederlandse Bankiersvereniging și Nederlandse Vereniging van Banken/Comisia*, T-138/89, Rec., p. II-2181, punctul 31). În absența interesului de a acționa al reclamantelor, Tribunalul consideră că nu este necesar să examineze aceste motive.

- 151 În al cincilea rând, reclamantele consideră că, în mod eronat, Comisia a încadrat ca abuzive anumite practici, respectiv faptul că Fighting Committee informa membrii Cewal despre plecările prevăzute de compania armatorială independentă și că tarifele de concurență erau stabilite de comun acord în funcție de tarifele oferite de G și C. Argumentul este în mod evident neîntemeiat. Tribunalul constată că Comisia nu a considerat deloc că aceste „alte practici” constituiau în sine abuzuri în sensul articolului 86, ci le-a reținut ca elemente factuale, de altfel necontestate de reclamante, pe baza cărora a stabilit în special existența celor trei criterii constitutive ale practicii reproșate.
- 152 În ultimul rând, reclamantele își întemeiază un anumit număr de argumente pe faptul că sectorul transportului maritim face, în materie de drept al concurenței, obiectul unui regim de derogări. Tribunalul constată în primul rând că Eurocorde și Schoeller Lebensmittel, cauzele invocate de reclamante, se refereau la aplicarea articolului 85 din tratat și sunt așadar irelevante cu privire la încadrarea practicii navelor de luptă ca încălcare a articolului 86 din tratat. În al doilea rând, argumentul potrivit căruia articolul 86 nu se aplică în speță atât timp cât exceptarea acordată prin Regulamentul nr. 4056/86 nu a fost retrasă se bazează pe afirmația că această exceptare este valabilă atât pentru articolul 85, cât și pentru articolul 86. În această privință, este suficient de amintit că, având în vedere formularea articolului 86 din tratat, abuzul de poziție dominantă nu poate beneficia de nicio exceptare (Hotărârea Curții din 11 aprilie 1989, *Ahmed Saeed Flugreisen*, 66/86, Rec., p. 803, punctul 32) și că, având în vedere principiile de reglementare a ierarhiei normelor, acordarea unei exceptări prin intermediul unui act de drept derivat nu putea face derogare de la o dispoziție a tratatului, în acest caz articolul 86 (Hotărârea din 10 iulie 1990, *Tetra Pak/Comisia*, citată anterior, punctul 25). În consecință, argumentul reclamantelor este evident neîntemeiat. În al treilea rând, argumentul întemeiat în special pe articolul 1 alineatul (3) litera (b) și articolul 4 din Regulamentul nr. 4056/86, potrivit căruia, în opinia reclamantelor, modificarea prețurilor în vederea alinierii la cele ale concurenței este exceptată, este fără relevanță din moment ce o asemenea modificare nu constituie practica abuzivă reproșată.
- 153 Având în vedere toate aceste elemente, Tribunalul consideră că a fost întemeiată concluzia Comisiei că practica navelor de luptă, astfel cum a fost definită în decizie, constituia un abuz de poziție dominantă în sensul articolului 86 din tratat.

Referitor la contractele de loialitate

– Argumentele părților

- 154 În general, reclamantele denunță lipsa de claritate a deciziei, care, în sine, ar justifica anularea acesteia. Argumentul Comisiei ar implica ideea că faptele însele pot justifica aplicarea articolelor 85 și 86 din tratat. Totuși, încălcarea primului articol nu ar justifica decât o recomandare, în timp ce încălcarea celui de-al doilea ar fi pasibilă de amendă.

- 155 În prima parte a argumentației lor, reclamantele susțin că Comisia nu putea să declare că contractele încheiate de Cewal încalcă articolul 86 din tratat și să aplice o amendă pe acest motiv, fără să retragă dreptul la exceptarea pe categorii. În această privință, faptul că membrii Cewal dețineau o poziție dominantă colectivă nu este, ea singură, suficientă pentru a declara că aceste contracte prezintă un caracter abuziv.
- 156 Astfel, în primul rând, o asemenea interpretare ar priva Regulamentul nr. 4056/86 de efectul util. Dacă, astfel cum consideră Comisia, cartelurile maritime constituie exemplu „prin excelență” de acorduri care instituie o poziție dominantă colectivă și dacă contractele de loialitate constituie un abuz de această poziție, pasibil de amendă, atunci un regulament care nu acordă o exceptare în temeiul articolului 85 alineatul (3) din tratat ar fi lipsit de interes.
- 157 În al doilea rând, Regulamentul nr. 4056/86 a urmărit să excepteze contractele de loialitate atât în temeiul articolului 85, cât și al articolului 86 din tratat. Astfel, acest regulament, adoptat de Consiliu, stabilește, potrivit propriei formulări, modalitățile de aplicare a articolelor 85 și 86 din tratat transportului maritim internațional. În această măsură, se deosebește de Regulamentul (CEE) nr. 2349/84, contestat în Hotărârea din 10 iulie 1990, Tetra Pak/Comisia, citată anterior (JO 1984, L 219, p. 15). Acest din urmă regulament, adoptat de Comisie, nu privește decât aplicarea articolului 85 alineatul (3) din tratat.
- 158 În al treilea rând, reclamantele pretind că exceptarea trebuie să fie retrasă înainte ca acele comportamente care beneficiază de aceasta să poată fi considerate ca interzise prin articolul 86 din tratat. Potrivit acestora, articolul 8 alineatul (2) din Regulamentul nr. 4056/86 urmărește ca exceptarea acordată prin articolele 3 și 6 din acest regulament să includă atât încălcările articolului 85, cât și ale articolului 86 din tratat. Or, atât timp cât un comportament intră sub incidența exceptării, nu poate conduce la o amendă. În plus, ținând seama de caracterul neretroactiv al retragerii unei exceptări (Hotărârea din 10 iulie 1990, Tetra Pak/Comisia, citată anterior, punctul 25), nu se poate aplica nicio amendă pentru trecut, chiar dacă Comisia retrăsese dreptul la exceptare, astfel cum preconizase inițial în comunicarea privind obiecțiunile. Reiese din articolul 8 alineatul (2) din regulament că numai după ce a retras dreptul la exceptare Comisia poate lua, în temeiul articolului 10 din Regulamentul nr. 4056/86, măsurile corespunzătoare pentru a determina încetarea încălcărilor articolului 86 din tratat. Asemenea măsuri nu pot să implice aplicarea unei amenzi, care are ca obiect sancționarea *a posteriori* a unui comportament.
- 159 În ultimul rând, reclamantele amintesc că, în temeiul articolului 8 alineatul (3) din regulament, înainte de a lua o decizie conform alineatului (2) de la acest articol, Comisia poate face cartelului respectiv recomandări pentru a pune capăt încălcării. Prin adresarea simulată a unei recomandări și a unei decizii întreprinderilor în cauză, Comisia a încălcat așadar și această dispoziție.
- 160 În a doua parte a argumentației lor, reclamantele contestă că contractele de loialitate pot constitui o practică abuzivă în sensul articolului 86 din tratat. Afirmația Comisiei, potrivit căreia comportamentul Cewal în ansamblu este abuziv, nu are niciun temei. În fapt, Comisia nu urmărește decât să obțină din partea Tribunalului o modificare a prevederilor clare din regulament.
- 161 La punctul 91 din decizie, Comisia constată că contractele de loialitate propuse de Cewal nu sunt în conformitate, în trei privințe, cu dispozițiile articolului 5 alineatul (2) din Regulamentul nr. 4056/86. Reclamantele contestă această constatare. Contractul nu poate fi criticat pe motiv că nu precizează drepturile utilizatorilor și obligațiile cartelului, din moment ce acestea sunt, prin natura lor, obiectul unui contract; cu privire la termenul de preaviz al

rezilierii, reclamantele subliniază că, în urma ședinței din 22 octombrie 1990, contractele au fost modificate; în final, contractele indică expres cazurile în care încărcătorii sunt eliberați de obligații și, din moment ce contractele nu sunt impuse, regulamentul nu impune să se menționeze lista încărcăturilor excluse din domeniul de aplicare a acordului.

- 162 În orice caz, contradicția invocată nu privește decât aspecte minore ale contractelor. Din moment ce, conform punctului 91 *in fine* din decizie, această contradicție nu a condus decât la adoptarea unei recomandări, reclamantele consideră că aceasta nu poate fi cauza amenzi aplicate. Or, nu li se poate reproșa niciun alt abuz decât nerespectarea parțială a textului articolului 5 alineatul (2) din Regulamentul nr. 4056/86, care să justifice aplicarea unei amenzi.
- 163 Astfel, în primul rând, reclamantele contestă că li se poate reproșa cartelurilor încheierea unor contracte de loialitate 100 %. Acestea amintesc că practica în litigiu trebuie să fie examinată în raport cu dispozițiile speciale aplicabile sectorului transportului maritim internațional. Or, Regulamentul nr. 4056/86 permite, contrar soluțiilor acceptate în general (Hotărârea Hoffmann-La Roche, citată anterior), încheierea unor contracte de loialitate 100 %. În aceste condiții, Comisia nu poate condamna pretinse atingeri aduse concurenței care sunt inerente acestor contracte, ele însele exceptate. Prin natura sa, un contract de loialitate restrânge libertatea utilizatorilor, reduce capacitatea G și C de a menține în mod durabil activitatea proprie și echivalează cu aplicarea unor condiții inegale la prestații echivalente.
- 164 În plus, Comisia nu a demonstrat deloc că contractele de loialitate 100 % le erau impuse încărcătorilor. Simplul fapt că un contract conține o asemenea dispoziție nu poate fi suficient pentru a stabili acest fapt, fără negarea efectului util al regulamentului. De asemenea, faptul că aceste contracte includ mărfurile vândute franco bord (denumite în continuare „fob”) este inerent unei loialități de 100 % și nu dovedește că aceste contracte au fost impuse.
- 165 În al doilea rând, reclamantele contestă că au fost întocmite liste negre ale încărcătorilor neloiali. Potrivit lor, dacă expresia a fost utilizată în cadrul Cewal, aceasta nu viza decât să identifice încărcătorii care utilizau nave în afara cartelului pentru a le priva de avantajele contractului de loialitate. În plus, în practică, nici măcar această sancțiune nu a fost aplicată, astfel cum a fost informată Comisia în această privință în cursul procedurii administrative. De asemenea, presupunând că astfel de liste au existat, reclamantele observă că al zecelea considerent din preambulul Regulamentului nr. 4056/86 permite sancționarea încărcătorilor care nu își îndeplineau obligația. Astfel, întocmirea unei liste a acestor încărcători este inerentă unui sistem de contracte de loialitate 100 %, care este exceptat.
- 166 În cele din urmă, potrivit reclamantelor, Curtea ar fi considerat că o întreprindere în poziție dominantă abuzează de această poziție dacă încheie contracte de loialitate care îi leagă pe clienți în mod exclusiv, cu excepția cazului în care asemenea acorduri sunt considerate admisibile prin împrejurări excepționale în cadrul articolului 85 alineatul (3) din tratat (Hotărârea Hoffmann-La Roche, citată anterior, punctul 90). Or, în speță, existența unei exceptări exprese prevăzute de Regulamentul nr. 4056/86 constituie o împrejurare excepțională.
- 167 Pârâta consideră că trebuie făcută deosebire între, pe de o parte, lipsa de conformitate a contractelor de loialitate încheiate între Cewal și încărcători în raport cu dispozițiile articolului 5 alineatul (2) din Regulamentul nr. 4056/86 și, pe de altă parte, faptul că Cewal a impus contracte de loialitate 100 %, că a extins efectele acestora la mărfurile vândute fob și a întocmit liste negre ale încărcătorilor neloiali. Aceste ultime fapte constituie abuzul incriminat, în timp ce lipsa de conformitate a contractelor cu articolul 5 alineatul (2) din

regulament nu a determinat decât o recomandare adresată Cewal de a se conforma dispozițiilor regulamentului.

- 168 Lipsa de conformitate a contractelor de loialitate cu dispozițiile regulamentului constă, mai întâi, în absența menționării drepturilor utilizatorilor de transport și a obligațiilor membrilor cartelului, apoi în absența din contract a unor dispoziții privind încărcăturile excluse din domeniul de aplicare a acestora și, în final, în caracterul nepotrivit al dispozițiilor referitoare la termenul de preaviz.
- 169 În ceea ce privește faptul că contractele de loialitate 100 % erau impuse, Comisia subliniază că încărcătorii nu aveau altă opțiune decât să accepte un contract de loialitate 100 % sau să plătească valoarea integrală, excluzând astfel orice reducere pentru loialitate parțială; această atitudine din partea unui cartel în poziție dominantă, care în speță deținea la data faptelor peste 90 % din piață, ar echivala cu impunerea acestor contracte încărcătorilor. O asemenea constrângere este abuzivă (Hotărârea Hoffmann-La Roche, citată anterior). Reclamantele nu pot să pretindă în mod valid că acest comportament beneficiază de exceptarea acordată prin Regulamentul nr. 4056/86. Deși articolul 5 alineatul (2) din acest regulament autorizează contractele de loialitate, interzice totuși impunerea lor unilaterală. În cele din urmă, Comisia subliniază că aplicarea clauzei de loialitate la mărfurile vândute FOB accentuează caracterul abuziv al acesteia. Astfel, în cadrul acestei modalități de vânzare, nava de transport este desemnată de cumpărător, ceea ce ar avea ca efect extinderea obligației de loialitate asupra unor mărfuri care nu sunt expediate de către vânzător.
- 170 În ceea ce privește listele negre ale încărcătorilor neloiali, Comisia subliniază mai întâi că acestea nu pot fi considerate ca exceptate prin Regulamentul nr. 4056/86. În această privință, Comisia confirmă că, în opinia sa, procesele-verbale ale reuniunilor ale Zaire Pool Committee din 28 iunie 1988 și 20 aprilie 1989 demonstrează existența și obiectivul acestor liste. Acest obiectiv era sancționarea încărcătorilor neloiali prin privarea acestora de un serviciu corespunzător normal.
- 171 De asemenea, argumentul reclamantelor, potrivit căruia nu se poate aplica nicio amendă atât timp cât contractele de loialitate intrau sub incidența exceptării, este neîntemeiat din moment ce faptul că unele comportamente beneficiază de o exceptare în temeiul articolului 85 nu are niciun efect asupra eventualei aplicări a articolului 86. Astfel, jurisprudența Tetra Pak, citată anterior, este perfect aplicabilă în speță.
- 172 Intervenientele susțin că întocmirea, de către un cartel maritim în poziție dominantă, a unor liste negre ale încărcătorilor care încredințează marfa proprie companiilor G și C în locul Cewal, în vederea excluderii acestor încărcători din serviciul normal al cartelului, în cadrul contractelor de loialitate 100 % constituie un comportament destinat excluderii oricărei concurențe efective din partea G și C și, în consecință, un abuz de poziție dominantă. Articolul 8 din Regulamentul nr. 4056/86 amintește că acesta din urmă nu exclude aplicarea articolului 86 din tratat; orice altă interpretare ar fi de altfel neîntemeiată.

– Constatările Tribunalului

- 173 Tribunalul constată că, la examinarea contractelor de loialitate ale Cewal, la punctele 84–91 din decizie, Comisia a reținut două încălcări distincte, una referitoare la articolul 85 din tratat, cealaltă referitoare la articolul 86 din tratat. Prima constă în încheierea unor contracte care nu corespund în totalitate obligațiilor, formulate la articolul 5 din Regulamentul nr. 4056/86, de care este condiționată exceptarea prevăzută la articolul 3 din acest regulament; a doua constă

în impunerea unor contracte de loialitate 100 %, în includerea mărfurilor vândute fob și în utilizarea listelor negre ale încărcătorilor neloiali în vederea sancționării acestora.

- 174 Cu privire la prima încălcare, Comisia a constatat că contractele de loialitate în litigiu nu corespund celor trei condiții stabilite la articolul 5 alineatul (2) din Regulamentul nr. 4056/86. Întrucât reclamantele contestă această afirmație, trebuie examinată fiecare din cele trei obiecții formulate de Comisie.
- 175 În primul rând, conform articolului 5 alineatul (2) litera (a) prima liniuță din regulament, „în cadrul sistemului de rabaturi imediate fiecare din părți poate să rezilieze înțelegerea de loialitate în orice moment, fără penalizări și cu un preaviz de maximum șase luni”. Or, din contractul prezentat de reclamante, datat 10 ianuarie 1989, reiese că „fiecare dintre părți poate să rezilieze prezentul contract acordând un preaviz de 6 luni, fie la 1 ianuarie, fie la 1 iulie din fiecare an”. Așadar, Comisia a putut în mod întemeiat să constate lipsa de conformitate a contractelor în această privință.
- 176 În al doilea rând, conform articolului 5 alineatul (2) litera (b) punctul (i), cartelul trebuie să stabilească „o listă de încărcătură și orice porțiune de încărcătură convenite cu utilizatorii de transport care este în mod specific exclusă din domeniul de aplicare a înțelegerii de loialitate”. Or, contractul prezentat nu indică o asemenea listă. În plus, contrar afirmațiilor reclamantelor, nu reiese din articolul 5 alineatul (2) litera (b) punctul (i) că o asemenea listă nu trebuie să fie stabilită decât în cazul contractelor de loialitate impuse unilateral de cartel.
- 177 În al treilea rând, articolul 5 alineatul (2) litera (b) punctul (i) din regulament obligă cartelul să stabilească „o listă cu situațiile în care utilizatorii de transport sunt eliberați de obligația lor de loialitate”. Printre aceste cazuri, două sunt menționate expres la prima și a doua liniuță a acestei dispoziții din regulament ca necesitând să fie incluse în această listă; niciunul dintre aceste cazuri nu apare în contractele încheiate de Cewal.
- 178 În aceste condiții, Tribunalul consideră că Comisia a constatat în mod întemeiat lipsa de conformitate a contractelor de loialitate cu dispozițiile Regulamentului nr. 4056/86. Așadar, în mod întemeiat a recomandat membrilor Cewal să conformeze dispozițiile contractelor lor de loialitate cu articolul 5 alineatul (2) din regulament.
- 179 De altfel, Tribunalul consideră că faptul că contractele de loialitate au fost modificate în urma ședinței din 22 octombrie 1990, dar anterior adoptării deciziei, ceea ce reclamantele nu afirmă în rest decât pentru termenul de preaviz, nu este de natură să anuleze articolul 5 din decizie. O asemenea modificare nu ar fi avut ca rezultat decât să priveze de efect recomandarea adresată membrilor Cewal.
- 180 Cu privire la a doua încălcare, reclamantele invocă două serii de observații, una referitoare la încadrarea practicii în litigiu în raport cu articolul 86 din tratat, cealaltă referitoare la corelarea dintre articolul 85 și articolul 86 din tratat în cadrul Regulamentului nr. 4056/86.
- 181 În prima parte a argumentației lor, reclamantele susțin că practica reproșată de Comisie nu constituie un abuz de poziție dominantă. Cu titlu introductiv, trebuie amintit că faptul că contractele de loialitate ale Cewal nu erau în conformitate în trei privințe cu Regulamentul nr. 4056/86 nu a fost luat în considerare în raport cu articolul 86 din tratat, ci numai la aprecierea în sensul articolului 85 din tratat. Prin urmare, argumentul reclamantelor potrivit căruia lipsa de conformitate în trei privințe considerate minore nu poate justifica amenzi atât de mari precum cele aplicate, este irelevant la aprecierea practicilor reproșate în sensul articolului 86 din tratat.

- 182 În speță, trebuie să se examineze așadar dacă, astfel cum afirmă reclamantele, Comisia a considerat în mod eronat că contractele de loialitate 100 % erau impuse, că aceste contracte includeau vânzările fob și că erau întocmite liste negre ale încărcătorilor neloiali în vederea sancționării acestora.
- 183 În primul rând, Tribunalul consideră că, astfel cum a subliniat Comisia, fapta membrilor Cewal, care dețineau la data faptelor 90 % din piață, de a nu propune încărcătorilor decât contracte de loialitate 100 % nu lăsa nicio alegere între a obține un rabat dacă încărcătorul accepta să transporte totalitatea acestor mărfuri prin Cewal sau niciun rabat în oricare alt caz și echivala în fapt cu impunerea acestor contracte. Reclamantele nu pot pretinde în mod valid că o asemenea practică este exceptată în temeiul articolului 85 din tratat; în fapt, este suficient în acest sens să se constate că, în conformitate cu articolul 5 alineatul (2) litera (b) punctul (i), înțelegerile de loialitate 100 % pot fi oferite, dar nu pot fi impuse unilateral.
- 184 În al doilea rând, Tribunalul consideră că Comisia a reținut în mod întemeiat faptul că aceste contracte de loialitate includeau vânzările fob; această practică determină în fapt vânzătorul să suporte o obligație de loialitate chiar și atunci când nu are răspunderea expedierii mărfurilor.
- 185 În al treilea rând, Tribunalul constată că, în procesul-verbal al Zaïre Pool Committee din 28 iunie 1988, citat expres în nota de la pagina 3 la punctul 29 din decizie, se face trimitere la existența listelor negre ale încărcătorilor neloiali care nu mai puteau beneficia de un tratament corespunzător normal din partea cartelului pentru celelalte încărcături. Într-un proces-verbal ulterior al aceluiași Committee, de asemenea citat în nota respectivă, se precizează, în rubrica referitoare la activitatea G și C și după citarea navelor acestui armator independent cu plecare din ianuarie până în aprilie 1989, că acest sistem al listelor negre funcționează. Pe de altă parte, Tribunalul consideră că folosirea termenilor „liste negre”, deși nu poate fi suficientă pentru a încadra existența unei practici abuzive, este o dovadă a faptului că aceste liste nu erau pur și simplu întocmite, astfel cum afirmă reclamantele, stabilite în scopuri statistice. În cele din urmă, este necesar să se sublinieze că, în contradicție cu ceea ce par să indice reclamantele, stabilirea acestor liste nu poate fi considerată ca exceptată de vreuna dintre dispozițiile Regulamentului nr. 4056/86.
- 186 În aceste condiții, Tribunalul consideră că Comisia a putut în mod întemeiat să concluzioneze că această practică, luată în ansamblu, avea ca efect restrângerea libertății utilizatorilor și, în consecință, afectarea poziției concurențiale a unicului concurent al Cewal pe piață (Hotărârea Hoffmann-La Roche/Comisia, citată anterior, punctul 90).
- 187 Având în vedere toate aceste elemente, prima parte a argumentației reclamantelor trebuie să fie respinsă.
- 188 În a doua parte a argumentației lor, reclamantele susțin în primul rând că Regulamentul nr. 4056/86 acordă o exceptare atât în temeiul articolului 85, cât și al articolului 86 din tratat. Totuși, astfel cum s-a amintit, această ultimă dispoziție nu prevede posibilitatea unei exceptări și, în temeiul principiilor de reglementare a ierarhiei normelor, un act de drept derivat nu poate face derogare de la o dispoziție a tratatului. Din contră, Tribunalul amintește că articolul 8 alineatul (1) din regulament prevede că „este interzis abuzul de poziție dominantă în sensul articolului 86 din tratat, în acest sens nefiind necesară niciun fel de decizie prealabilă”. Prin urmare, argumentația reclamantelor, în măsura în care se bazează pe postulatul că Regulamentul nr. 4056/86 acordă o exceptare în temeiul articolului 86 din tratat, este evident neîntemeiată.

- 189 Este necesar să se sublinieze, în plus, că acest fapt nu afectează efectul util al regulamentului. Astfel, argumentul reclamantelor în acest sens se bazează în special pe postulatul că orice cartel maritim sau membrii acestuia ocupă o poziție dominantă. Or, este necesar să se constate că Comisia nu a afirmat deloc așa ceva, ci din contră a demonstrat în mod corect că, în speță, membrii Cewal dețineau împreună o poziție dominantă.
- 190 În al doilea rând, reclamantele pretind că, și dacă regulamentul nu acordă o exceptare în temeiul articolului 86, articolul 8 alineatul (2) din acesta, impune Comisiei să retragă exceptarea acordată la articolul 3 înainte de a sancționa un abuz de poziție dominantă. În această privință, Tribunalul amintește că, în conformitate cu articolul 8 alineatul (2) din regulament, „în cazul în care Comisia constată [...] că într-un anumit caz comportamentul cartelurilor care beneficiază de exceptarea prevăzută la articolul 3 are totuși efecte care sunt incompatibile cu articolul 86 din tratat, poate să retragă beneficiul exceptării pe categorii și să ia, în conformitate cu articolul 10, toate măsurile adecvate pentru a pune capăt încălcărilor articolului 86 din tratat”. Rezultă astfel clar din formularea acestui articol că se are în vedere situația în care o practică, deși exceptată în temeiul articolului 85 din tratat, este totuși contrară articolului 86 din tratat. Or, este necesar să se constate că nu acesta este cazul în speță, din moment ce nici actul impunerii unor contracte de loialitate 100 %, nici întocmirea unor liste negre, în sensul intenționat de Comisie, nu sunt exceptate în raport cu articolul 85. Prin urmare, articolul 8 alineatul (2) din regulament nu este aplicabil în speță.
- 191 Rezultă din această constatare că nici articolul 8 alineatul (3) din regulament, potrivit căruia „înainte de a lua o decizie conform alineatului (2) de la acest articol, Comisia poate face cartelului respectiv recomandări pentru a pune capăt încălcării” nu este contestat în speță. Argumentul întemeiat pe pretinsa încălcare a acestei dispoziții de către Comisie trebuie așadar să fie respins.
- 192 Având în vedere toate aceste elemente, Tribunalul consideră că motivele și argumentele reclamantelor referitoare la accesul la examinarea contractelor de loialitate nu sunt întemeiate.
- 193 În aceste condiții, al treilea motiv trebuie să fie respins în totalitate.

4. Cu privire la al patrulea motiv, întemeiat pe absența afectării comerțului intracomunitar și pe faptul că piețele în cauză nu fac parte din piața comună

Argumentele părților

- 194 În primul rând, în cauzele T-24/93, T-25/93 și T-28/93, reclamantele susțin că, în contradicție cu afirmațiile aflate la punctele 39, 40 și 92 din decizie, practicile în cauză, în măsura în care privesc traficul nord-sud și, în consecință, exporturile cu destinația Africa, nu afectează concurența pe piața comună. Decizia nu a demonstrat suficient existența acestui efect (Hotărârea Curții din 13 iulie 1966, Consten și Grundig/Comisia, 56/64 și 58/64, Rec., p. 429). Comisia avea sarcina de a stabili că fiecare dintre abuzuri afectează individual concurența pe piața comună; aceasta nu se poate prevala în mod valid de o linie a jurisprudenței potrivit căreia aprecierea efectelor unui contract asupra comerțului intracomunitar se efectuează în raport cu contractul în ansamblu, nu în raport cu fiecare dintre stipulările acestuia luate separat (Hotărârea Curții din 25 februarie 1986, Windsurfing/Comisia, 193/83, Rec., p. 611).
- 195 În al doilea rând, în cauzele T-24/93 și T-25/93, reclamantele susțin că piețele vizate de practicile în litigiu nu fac parte din piața comună. Prin aplicarea regulilor comunitare de concurență la piețe de export, decizia nu respectă nici jurisprudența (Hotărârea Curții din 18

februarie 1986, Bulk Oil, 174/84, Rec., p. 559), nici practica decizională a Comisiei [Decizia 77/100/CEE a Comisiei din 21 decembrie 1976 referitoare la o procedură de aplicare a articolului 85 din Tratatul CEE (IV/5715 – Junghans) (JO 1977, L 30, p. 10)]. De asemenea, Hotărârea Curții din 27 septembrie 1988, Ahlström ș.a./Comisia (89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85, 125/85, 126/85, 127/85, 128/85 și 129/85, Rec., p. 5193), a indicat că singurul element decisiv este locul unde o înțelegere anticoncurențială este pusă în aplicare.

- 196 Comisia consideră că traficul în cauză include furnizarea de servicii de transport cu plecare din și spre porturile Comunității, de către transportatori stabiliți în Comunitate, către încărcători și importatori stabiliți de asemenea în Comunitate. Practicile restrictive asupra concurenței în cauză ar trebui să fie examinate din punct de vedere al efectelor lor asupra pieței serviciului respectiv, apoi din punct de vedere al efectelor lor indirecte asupra comerțului cu mărfurile transportate (Hotărârea Curții din 3 decembrie 1987, Aubert, 136/86, Rec., p. 4789, punctul 18). Serviciile de transport pe direcția nord-sud și pe direcția sud-nord sunt de altfel indisociabile și nu pot, prin urmare, să fie examinate separat.
- 197 Pârâta subliniază că posibilitatea ca practicile restrictive asupra concurenței în domeniul transportului maritim internațional să fie în măsură să afecteze comerțul intracomunitar este prevăzută expres la al șaselea considerent din preambulul Regulamentului nr. 4056/86. Nu este posibil așadar să se conteste existența acestei condiții fără să se conteste legalitatea regulamentului propriu-zis.
- 198 Cu privire la încălcările articolului 85 din tratat, Comisia susține că interzicând membrilor unui cartel să opereze în calitate de armatori independenți în sfera de activitate a unui alt cartel, cartelurile incriminate au realizat o împărțire suplimentară a pieței.
- 199 Cu privire la încălcările articolului 86, Comisia amintește că condiția de afectare a comerțului intracomunitar, care are o interpretare largă, a fost stabilită potrivit legii, din moment ce s-a demonstrat o afectare suficient de plauzibilă – și nu pur ipotetică – a comerțului intracomunitar, care rezultă din practica incriminată (Hotărârea Consten și Grundig/Comisia, citată anterior).
- 200 Intervenientele nu au prezentat observații cu privire la acest punct.

Constatările Tribunalului

- 201 Trebuie amintit mai întâi că, potrivit unei jurisprudențe constante, un acord între întreprinderi, ca de altfel și un abuz de poziție dominantă, pentru a fi în măsură să afecteze comerțul între statele membre, trebuie, pe baza unui ansamblu de elemente obiective de drept sau de fapt, să permită să se estimeze cu un grad de probabilitate suficient că poate exercita o influență directă sau indirectă, actuală sau potențială, asupra fluxurilor comerciale între statele membre, într-un sens care ar putea prejudicia realizarea obiectivelor unei piețe unice între state (Hotărârea Curții din 15 decembrie 1994, DLG, C-250/92, Rec., p. I-5641, punctul 54). Astfel, nu este în special necesar ca acel comportament incriminat să fi afectat efectiv comerțul între statele membre în mod semnificativ; este suficient să se demonstreze că acest comportament este de natură să aibă un asemenea efect (a se vedea, pentru articolul 86, Hotărârea Curții din 6 aprilie 1995, RTE și ITP/Comisia, C-241/91 P și C-242/91 P, Rec., p. I-743, punctul 69, și, pentru articolul 85, Hotărârea Tribunalului din 21 februarie 1995, SPO ș.a./Comisia, T-29/92, Rec., p. II-289).
- 202 Cu privire la acordurile între carteli în privința cărora Comisia a constatat că sunt incompatibile cu articolul 85 din tratat, trebuie amintit că aceste acorduri au ca obiect să

interzică membrilor unui cartel maritim să deservescă, în calitate de armatori independenți, o linie cu plecare din porturile comunitare corespunzătoare zonei altui cartel maritim parte la acord. Un asemenea acord, care tinde să evite ca membrii unui cartel să facă concurență membrilor unui alt cartel în calitate de armatori independenți, are ca obiect împărțirea suplimentară a pieței serviciilor de transport maritim oferite de întreprinderile Comunității. În plus, astfel cum a subliniat Comisia în mod corect, aceste acorduri sunt de natură să afecteze indirect concurența pe piața comună, pe de o parte între porturile Comunității vizate de aceste acorduri prin modificarea zonei lor de atracție, pe de altă parte între activitățile aflate în aceste zone de atracție.

- 203 Cu privire la practicile abuzive vizate la articolul 86, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, pentru a aprecia dacă comerțul între statele membre este în măsură să fie afectat de abuzul de poziție dominantă, este necesar să se ia în considerare consecințele care rezultă pentru structura concurenței efective pe piața comună (a se vedea, de exemplu, Hotărârea Bodson, citată anterior, punctul 24). În aceste condiții, practicile prin care un grup de întreprinderi încearcă să elimine de pe piață principalul concurent stabilit pe piața comună sunt, prin natură, în măsură să afecteze structura concurenței pe piața comună și să afecteze așadar comerțul între statele membre în sensul articolului 86 din tratat. Având în vedere numai această constatare, trebuie să se respingă argumentul reclamantelor. În plus, astfel cum a subliniat Comisia, în special cu referire la al șaselea considerent din Regulamentul nr. 4056/86, aceste practici sunt în măsură să afecteze indirect concurența, pe de o parte, între diferitele porturi ale Comunității prin modificarea zonei lor de atracție respective, pe de altă parte, între activitățile aflate în aceste zone de atracție.
- 204 În cele din urmă, Tribunalul consideră că din moment ce aceste practici abuzive vizând excluderea unui concurent, afectează fiecare în mod identic și din cauze identice comerțul dintre statele membre, Comisiei nu i se poate solicita să stabilească pentru fiecare existența unei afectări, ceea ce nu ar putea conduce decât la repetarea formală a aceluiași raționament.
- 205 Este necesar să se sublinieze, cu privire la a doua parte a motivului, întemeiată pe faptul că piețele relevante nu fac parte din piața comună, că piața relevantă afectată direct este cea a serviciilor transportului de linie, nu cea a exportului de mărfuri cu destinația țări terțe. Atât acordurile între carteli, cât și practicile abuzive reproșate membrilor Cewal vizează restrângerea concurenței al cărei obiect îl fac cartelurile din partea companiilor maritime care nu sunt membre, stabilite în Comunitate, indiferent că este vorba despre companii membre ale altui cartel cărora le este interzis să intervină în calitate de armator independent sau de companii care nu aparțin niciunui cartel.
- 206 În aceste condiții, al patrulea motiv trebuie să fie respins.
- 207 Prin urmare, concluzia Tribunalului este că cererile principale, vizând anularea deciziei, trebuie să fie respinse în totalitate.

Cu privire la pretențiile subsidiare, vizând anularea amenzii aplicate

Argumentele părților

- 208 În sprijinul pretențiilor lor subsidiare, reclamantele prezintă unsprezece motive sau argumente.
- 209 În primul rând, reclamantele contestă caracterul deliberat și gravitatea încălcărilor invocate de Comisie.

- 210 În al doilea rând, reclamantele afirmă că, din cauza caracterului general al plângerii, nu puteau să fie obligate să înceteze practicile lor din momentul depunerii acesteia. În schimb, susțin că contractele de loialitate au fost modificate de la primirea comunicării privind obiecțiunile; Cewal a cooperat cu Comisia în cursul procedurii, ceea ce reiese din faptul că partea esențială a practicilor încetase la data comunicării privind obiecțiunile. În cele din urmă, Cewal a asistat Comisia în negocierile cu OCDE, pe de o parte, și țările Africii Centrale și de Vest, pe de altă parte.
- 211 În al treilea rând, cu privire la natura și valoarea produselor, reclamantele susțin că, contrar afirmațiilor Comisiei, cota de piață a Cewal a scăzut mult și cea a armatorului independent a crescut, în pofida practicilor reproșate. Reclamantele consideră, în plus, că acuzația inclusă la punctul 108 din motivele deciziei, potrivit căreia Cewal a practicat prețuri ridicate artificial grație propriei poziții dominante nu este demonstrată și este infirmată de acuzațiile că prețurile Cewal erau anormal de scăzute. Faptul că CMZ, companie membră a Cewal, a înregistrat pierderi majore infirmă de asemenea această afirmație.
- 212 În al patrulea rând, cu privire la gradul de participare a fiecăruia dintre membri, reclamantele susțin că Comisia, care nu a aplicat nicio amendă Scandinavian West African Lines (denumită în continuare „SWAL”), nici CMZ, majoritară totuși în cadrul cartelului, a încălcat principiul egalității de tratament. De asemenea, CMB suportă 95 % din valoarea totală a amenzii, în timp ce partea sa în respectivul „pool” de venituri ale cartelului nu reprezintă decât 30–35 %. În plus, Comisia ar fi trebuit să țină seama, ca circumstanță atenuantă, de situația financiară a întreprinderilor și de reducerea tonajului mărfii transportate de Cewal (Hotărârea Curții din 18 martie 1980, Valsabbia ș.a./Comisia, 154/78, 205/78, 206/78, 226/78, 227/78, 228/78, 263/78, 264/78, 31/79, 39/79, 83/79 și 85/79, Rec., p. 907, punctele 156–158). Comisia ar fi trebuit să se refere, *mutatis mutandis*, la principiile aplicate cooperativelor, unde amenda aplicată ține seama de profiturile pe care membrii le obțin prin cooperativă [Decizia 86/596/CEE a Comisiei din 26 noiembrie 1986 referitoare la o procedură de aplicare a articolului 85 din Tratatul CEE (IV/31.204 – Meldoc) (JO L 348, p. 50)]. De fapt, în opinia reclamantelor, aplicarea unei amenzi ridicate societății CMB nu avea ca scop real decât realizarea unui echilibru politic cu amenda aplicată unui armator francez (Decizia 92/262 din 1 aprilie 1992, citată anterior).
- 213 În al cincilea rând, cu privire la durata încălcărilor, reclamantele contestă, în ceea ce privește acordul cu Ogefrem, afirmația făcută la punctul 115 din decizie, potrivit căreia abuzul durează atât timp cât acordul nu este denunțat. Reclamantele susțin că întrucât Regulamentul nr. 4056/86 a intrat în vigoare la 1 iulie 1987, în timp ce acordul a fost încheiat în decembrie 1995, Comisia nu avea competență pentru a impune o amendă. În plus, ele susțin că durata respectivă ar fi putut fi redusă dacă Comisia ar fi acționat cu diligența necesară (Hotărârea Curții din 6 martie, Commercial solvents/Comisia, 6/73 și 7/73, Rec., p. 223). În plus, Comisia nu putea pune capăt perioadei de referință referitoare la navele de concurență în noiembrie 1989, din moment ce se bazează pe documente dintre care ultimul datează din 18 mai 1989 și alte procese-verbale contrazic această afirmație. Cu privire la rabaturile de loialitate, decizia nu putea să constate simultan, la punctul 115 din motivele Deciziei, că practica a încetat în noiembrie 1989 și să adreseze întreprinderilor o recomandare invitându-le să pună capăt contractelor lor de loialitate în conformitate cu dispozițiile articolului 5 alineatul (2) din Regulamentul nr. 4056/86. Durata, relativ scurtă, a încălcărilor nu justifică valoarea amenzii aplicate.

- 214 În al șaselea rând, în cauza T-26/93, reclamanta, DAL, susține că nu i se putea aplica nicio amendă ca urmare a comportamentelor ulterioare datei de 1 aprilie 1990. Într-adevăr, la această dată DAL a cedat filiala sa Woermann-Linie către CMB.
- 215 În al șaptelea rând, având în vedere caracterul nou al aplicării atât a Regulamentului nr. 4056/86, care în plus necesită o interpretare delicată, cât și a teoriei poziției dominante colective, este o eroare faptul că la stabilirea valorii amenzii Comisia nu a dat dovadă de moderație.
- 216 În al optulea rând, cu privire la calcularea valorii amenzii în caz de poziție dominantă colectivă, reclamantele susțin că numai cifra de afaceri a Cewal, nu cea a membrilor ar fi trebuit să servească drept referință pentru calcularea valorii amenzii. În plus, numai cifra de afaceri pe piața relevantă este pertinentă.
- 217 În al nouălea rând, în opinia reclamantelor, nu li se putea aplica nicio amendă în mod legal, pe motiv că nu au fost destinate ale comunicării privind obiecțiunile. Faptul că nu se putea aplica nicio amendă Cewal, care nu are personalitate juridică, nu elibera Comisia, în opinia reclamantelor, de obligația de a notifica întreprinderilor comunicarea privind obiecțiunile și de a preciza că li se va aplica o amendă.
- 218 În al zecelea rând, reclamantele susțin că Comisia avea obligația de a ține seama de cadrul legislativ și de contextul economic în care se situează practicile incriminate (Hotărârea Curții din 16 decembrie 1975, Suiker Unie ș.a./Comisia, 40/73–48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 și 114/73, Rec., p. 1663, punctele 613–620) și așadar, în speță, de existența unui drept exclusiv acordat în mod legal. În plus, Comisia a încălcat principiul egalității de tratament prin nerespectarea angajamentelor la care a subscris în declarația sa cu privire la aplicarea articolului 86 la sectorul transportului maritim (JO 1981, C 339, p. 4).
- 219 În ultimul rând, reclamantele consideră excesivă rata dobânzii prevăzută la articolul 7 din decizie, în caz de plată amânată a amenzii, adică 13,25 %, și solicită Tribunalului să stabilească o rată inferioară.
- 220 Comisia insistă asupra caracterului grav și deliberat al încălcărilor reproșate, prin care membrii Cewal au căutat intenționat să excludă un concurent.
- 221 Deși recunoaște că plângerile prezintă un caracter general, Comisia contestă în schimb că membrii cartelului au avut în mod sistematic o atitudine cooperantă.
- 222 Cu privire la calculul amenzilor, Comisia subliniază că a aplicat o amendă diferită fiecărei întreprinderi și nu a stabilit o valoare totală pe care să o fi împărțit ulterior. Comisia susține că comunicarea privind obiecțiunile, care indica riscul pronunțării unei amenzi, a fost adresată fiecăruia dintre membrii Cewal. Fiecare a fost așadar în măsură să prezinte propriile observații și să susțină propriul punct de vedere. De asemenea, aceasta afirmă că, în lipsa personalității juridice a Cewal, contestarea acesteia o implică în mod necesar pe cea a membrilor acestuia.
- 223 În cazul CMB, amenda substanțială aplicată ține seama de rolul principal pe care l-a jucat în încălcări, referire care este mai oportună decât cea la partea deținută de CMB în pool-ul veniturilor cartelului. Comisia a luat ca referință cifra de afaceri pentru transportul de linie al grupului CMB în 1991, care constituia o cale de mijloc între cifra de afaceri a traficului cu Zairul și cifra de afaceri totală. În cazul celorlalte trei întreprinderi, ținând seama de rolul lor mai mic în cadrul cartelului, amenda aplicată a fost stabilită în mod forfetar și simbolic, fără

legătură directă cu cifra de afaceri. Situația financiară a fiecăreia dintre întreprinderi a fost luată în seamă în mod corespunzător, astfel cum o demonstrează faptul că nicio amendă nu a fost aplicată societății CMZ care se confrunta cu probleme financiare. În ceea ce privește căderea volumului marfii transportate, aceasta nu privește decât anii 1991 și 1992 și este, potrivit mărturiei reclamantelor, imputabilă crizei politice survenite în Zair.

- 224 În plus, Comisia precizează că faptul că nu s-a aplicat nicio amendă lui Swal și CMZ nu constituie o discriminare. Din 1984, Swal nu a jucat niciun rol activ în traficul maritim dintre Europa și Zair. În ceea ce privește CMZ, Comisia subliniază că situația sa financiară era catastrofală, că navele acesteia fuseseră confiscate și vândute și că încetase orice exploatare, partea sa de trafic fiind asigurată de celelalte companii ale cartelului, în schimbul unui comision pentru fiecare transport de mărfuri efectuat în temeiul unui consoament emis de aceasta.
- 225 Aceasta observă că decizia a explicat suficient cum a fost determinată durata încălcărilor. Potrivit acesteia, termenul care s-a scurs între descoperirea încălcărilor și comunicarea privind obiecțiunile, apoi între aceasta și adoptarea deciziei, nu este excesiv.
- 226 Pentru Comisie, aplicarea Regulamentului nr. 4056/86 se înscrie în cadrul mai general al aplicării regulilor comunitare de concurență. În acest sens, practicile reproșate nu prezintă nicio noutate de natură să justifice reducerea valorii amenzii. Aceasta consideră de asemenea că noțiunea de poziție dominantă colectivă este cunoscută și a fost deja aplicată, inclusiv în sectorul specific al cartelurilor maritime (Decizia 92/262 din 1 aprilie 1992, citată anterior).
- 227 Faptul că, pentru a determina valoarea amenzii de aplicat în prezenta cauză, s-a ținut seama de valoarea celei aplicate într-o altă cauză ține, potrivit Comisiei, de o administrare rezonabilă și nu poate fi interpretată ca indicator al unei voințe politice.
- 228 În final, pârâta susține că stabilirea ratei dobânzilor pentru întârziere este o chestiune fără legătură cu legalitatea deciziei. În plus, aceasta susține că rata adoptată la articolul 7 din decizie este rezonabilă și subliniază că reclamantele au beneficiat, în orice caz, de măsuri speciale.

- 229 Intervenientele nu au prezentat observații cu privire la pretențiile subsidiare.

Constatările Tribunalului

- 230 Cu titlu introductiv, este necesar să se precizeze că, în temeiul articolului 21 din Regulamentul nr. 4056/86, Curtea are competență deplină, în sensul articolului 172 din tratat, cu privire la acțiunile introduse împotriva deciziilor prin care Comisia a stabilit o amendă.
- 231 În primul rând, trebuie amintit că amenzile aplicate la articolul 6 din decizie privesc numai practicile abuzive reproșate membrilor Cewal. Întrucât aceste practici au fost puse în aplicare în vederea excluderii unicului concurent prezent pe piață, Tribunalul consideră că reclamantele nu au temei să nege caracterul deliberat și gravitatea încălcărilor.
- 232 În al doilea rând, cu privire la calcularea amenzii, Tribunalul consideră că, în lipsa personalității juridice a cartelului, Comisia a fost îndreptățită să aplice o amendă membrilor Cewal în locul cartelului propriu-zis. În această privință, este necesar să se sublinieze că, pe lângă Cewal, fiecare dintre membrii cartelului a fost destinat al comunicării privind obiecțiunile. În aceste condiții, ținând seama de lipsa personalității juridice a Cewal, Tribunalul consideră că, chiar dacă comunicarea privind obiecțiunile nu menționa decât

posibilitatea de a aplica o amendă Cewal cu privire la practicile abuzive, reclamantele nu puteau ignora faptul că riscau ca o eventuală amendă să le fie aplicată lor mai degrabă decât cartelului.

- 233 În cauza T-24/93, reclamantele susțin că prin nefolosirea cifrei de afaceri corespunzătoare, Comisia a aplicat amenzi superioare pragului maxim de 10 % menționat la articolul 19 alineatul (2) din Regulamentul nr. 4056/86. În conformitate cu acest articol, Comisia poate aplica amenzi care să nu depășească 10 % „din cifra de afaceri realizată în cursul exercițiului financiar precedent, a fiecăreia dintre întreprinderile care au participat la încălcare”, în special în cazul în care în mod intenționat sau din neglijență comit o încălcare a articolului 86 din tratat. Potrivit unei jurisprudențe consacrate, în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 al Consiliului din 6 februarie 1962, este permis, în vederea stabilirii amenzii, să se țină seama atât de cifra de afaceri totală a întreprinderii, care constituie un indicator, deși aproximativ și imperfect, al dimensiunii acesteia și a puterii sale economice, cât și de cota din această cifră care provine de la mărfurile care fac obiectul încălcării și care este așadar de natură să constituie un indicator al mărimii acesteia (Hotărârea Tribunalului din 14 iulie 1994, Parker Pen/Comisia, T-77/92, Rec., p. II-549, punctul 94). Tribunalul consideră că această jurisprudență poate fi transpusă în speță, din moment ce dispozițiile articolului 19 din Regulamentul nr. 4056/86 sunt, în această privință, identice celor de la articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17. În aceste condiții, Tribunalul consideră că, folosind ca referință cifra de afaceri a CMB pentru transportul maritim de linie în 1991, Comisia nu a încălcat articolul 19 din Regulamentul nr. 4056/86. Întrucât amenda aplicată reprezintă 1,4 % din această cifră de afaceri, Comisia nu a depășit pragul prevăzut la articolul 19 din regulament.
- 234 Cu privire la criticile formulate de reclamante în ceea ce privește discriminarea ale cărei victime au fost, Tribunalul observă mai întâi că acestea se bazează în esență pe faptul că, în opinia lor, amenzile ar fi trebuit să fie stabilite în conformitate cu cota fiecăreia în pool-ul de venituri ale Cewal. Un astfel de argument nu poate fi acceptat. În cazul în care întreprinderile nu au participat în același grad la o încălcare, referirea la cota fixă a fiecăreia dintre ele în pool-ul de venituri ar avea ca efect avantajarea celor care au participat în mod extins la această încălcare și penalizarea celor a căror participare a fost mai redusă. În consecință, din simplul fapt că a folosit gradul de participare a întreprinderilor în loc de cota acestora în pool-ul de venituri, Comisia nu a încălcat principiul egalității de tratament.
- 235 Pe de altă parte, simpla constatare că amenda aplicată CMB este semnificativ mai mare decât cea aplicată celorlalte întreprinderi nu este în sine o dovadă a unui tratament inegal. În speță, Comisia a ținut seama de faptul că CMB controlează o parte preponderentă din trafic, astfel încât impactul actelor sale pe piață este semnificativ și că ocupă un loc decisiv în cadrul Cewal. Tribunalul amintește în plus că întrucât amenda avea totodată ca scop descurajarea întreprinderilor de la comiterea din nou a încălcărilor reproșate, Comisia a putut în mod legitim să ia în considerare faptul că companiile armatoriale din grupul CMB transportau, în perioada adoptării Deciziei, cvasi-totalitatea încărcăturilor cartelului. În aceste condiții, Tribunalul consideră că aplicând grupului CMB o amendă semnificativ superioară celei aplicate celorlalte întreprinderi, Comisia nu a încălcat principiul egalității de tratament.
- 236 În plus, în măsura în care, din 1984, SWAL subcontracta propriile drepturi altor membri ai cartelului, astfel încât încărcăturile acesteia erau în fapt transportate de aceștia, Comisia a fost îndreptățită să concluzioneze că această companie armatorială nu jucase un rol activ în încălcări și să decidă, fără a încălca principiul egalității de tratament, că nu trebuia în consecință să i se aplice nicio amendă .

- 237 Pe de altă parte, Tribunalul observă că Comisia, fără să conteste că CMZ a putut participa la încălcările reproșate, a considerat că nu trebuia să îi aplice o amendă, date fiind dificultățile grave pe care le întâmpina. Comisia a constatat în special, fapt pe care reclamantele nu îl contestă, că CMZ a trebuit să renunțe la navele sale. Întrucât nu mai dispunea de nave, CMZ nu mai exercita ca atare vreo activitate de transport maritim. În aceste condiții, Tribunalul consideră că Comisia a fost îndreptățită să decidă să nu aplice amenzi CMZ, fără să încalce principiul egalității de tratament, din moment ce niciuna dintre reclamante nu poate să pretindă că se află într-o situație identică cu cea a CMZ.
- 238 În cele din urmă, referitor la argumentul întemeiat pe un pretins abuz de putere, potrivit căruia amenda aplicată în speță nu avea ca obiect decât realizarea unui echilibru politic cu Decizia 92/262 din 1 aprilie 1992, citată anterior, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, o decizie nu este viciată de abuz de putere decât dacă pare, în baza unor dovezi obiective, pertinente și concordante, că a fost adoptată în scopul exclusiv, sau cel puțin decisiv, de a atinge alte scopuri decât cele invocate (în special, Hotărârea Tribunalului din 6 aprilie 1995, Ferriere Nord/Comisia, T-143/89, Rec., p. II-917, punctul 68). Nu acesta ar fi cazul în ipoteza în care Comisia, la stabilirea valorii amenzii aplicate unei companii armatoriale, ar lua în considerare amenda aplicată, cu câteva luni mai înainte, unei alte întreprinderi din sectorul transportului maritim, asigurând astfel coerența aplicării dreptului comunitar al concurenței.
- 239 În al treilea rând, Tribunalul consideră că, în măsura în care plângerile aflate la originea acestei cauze prezentau un caracter general, astfel încât practicile reproșate în final în decizie nu erau identificate, nu se poate reproșa membrilor Cewal că nu au pus capăt practicilor încă de la depunerea acestor plângeri, contrar celor afirmate la punctul 104 din decizie. În consecință, Tribunalul consideră, în exercițiul competenței sale de fond, că valoarea amenzii aplicate fiecăreia dintre reclamante trebuie să fie redusă. În schimb, Tribunalul consideră că nu se poate ține seama de pretinsa cooperare a reclamantelor cu Comisia. În această privință, punerea în conformitate a contractelor de loialitate cu dispozițiile articolului 5 alineatul (2) din regulament este fără relevanță, din moment ce nu s-a aplicat nicio amendă pentru acest motiv. De asemenea, faptul că Cewal a asistat Comisia în negocierile cu statele terțe sau cu OCDE este fără relevanță asupra valorii amenzii aplicate ca urmare a celor trei încălcări ale articolului 86 din tratat. În cele din urmă, în măsura în care amenda este aplicată *ex hypothesi* pentru o perioadă dată, simplul fapt că practicile în litigiu au încetat după această perioadă nu este suficient pentru a demonstra o oarecare cooperare cu Comisia.
- 240 În al patrulea rând, referitor la durata încălcărilor, reclamantele prezintă argumente diferite pentru fiecare dintre abuzurile reproșate.
- 241 În ceea ce privește acordul Cewal-Ogefrem, Tribunalul observă că, la punctul 115 din decizie, Comisia a considerat că perioada de luat în considerare în vederea stabilirii amenzilor curge de la 1 iulie 1987, data intrării în vigoare a Regulamentului nr. 4056/86, până la data adoptării deciziei, întrucât acordul nu a fost denunțat niciodată de Cewal. În consecință, reclamantele nu pot pretinde în mod valid că Comisia nu avea competență *ratione temporis* pentru a aplica o amendă din moment ce nu a ținut seama în mod expres de perioada anterioară intrării în vigoare a Regulamentului nr. 4056/86. În schimb, Tribunalul amintește că o încălcare a articolului 86 din tratat nu poate fi sancționată decât în măsura în care a fost constatată potrivit legii (Hotărârea BPB Industries și British Gypsum/Comisia, citată anterior, punctul 98). În speță, abuzul reproșat constă în actul de a fi participat activ la punerea în aplicare a acordului și de a fi solicitat repetat stricta respectare a acestuia în vederea excluderii G și C. Or, nu reiese din niciun element din dosar că Comisia a putut constata în mod corespunzător că încălcarea continua încă în decembrie 1992. În special, nu se poate exclude faptul că

acordul de cooperare, atât timp cât nu a fost denunțat în mod formal, a rămas totuși literă moartă. În speță, având în vedere elementele de care dispune Tribunalul, în special procesul-verbal al reuniunii directorilor membrilor Cewal din 21 septembrie 1989 și în cadrul competenței sale de fond, trebuie să se considere că perioada de luat în considerare se încheie în septembrie 1989. Prin urmare, amenda aplicată trebuie să fie redusă.

- 242 În ceea ce privește navele de luptă, Tribunalul constată că, astfel cum afirmă reclamantele, Comisia a aplicat o amendă pentru perioada care se încheie în noiembrie 1989, în timp ce ultimul document pe care se bazează, din data de 18 mai 1989, menționează că practica ar trebui să înceteze în septembrie 1989. Totuși, reiese dintr-un proces-verbal al Zaire Pool Committee din 18 septembrie 1989, menționat în decizie sub un alt titlu, și dintr-un proces-verbal al Zaire Action Committee din 11 octombrie 1989, nementionat în decizie și atașat la memoriul în apărare al Comisiei, că aceste practici au fost continuate, chiar dacă într-un mod mai puțin regulat, cel puțin pe parcursul ultimului trimestru din 1989. În aceste condiții, Tribunalul, în cadrul competenței sale de fond, consideră că nu este necesar să reducă valoarea amenzii în această privință.
- 243 În ceea ce privește contractele de loialitate, reclamantele se prevalează de o pretinsă contradicție între punctul 115 din motivele deciziei și articolul 5 din decizie. În această privință, este suficient să se constate că aceste două dispoziții privesc două obiecte diferite. Astfel, punctul 115 din motive privește perioada de luat în considerare la stabilirea amenzii aplicate în temeiul articolului 86 din tratat, în timp ce articolul 5 din decizie privește încălcarea întemeiată pe lipsa de conformitate a contractelor de loialitate cu dispozițiile Regulamentului nr. 4056/86. Însă aceste două încălcări sunt, astfel cum s-a afirmat, diferite.
- 244 Pe de altă parte, Tribunalul constată că argumentul întemeiat pe durata excesivă a instrumentării de către Comisie nu poate privi decât perioada dintre depunerea plângerilor și comunicarea privind obiecțiunile, adică din iulie 1987 până în august 1990. Astfel, având în vedere elementele invocate anterior, nu putea fi luată în considerare nicio perioadă ulterioară la calcularea amenzii. Or, în speță, Tribunalul consideră că, având în vedere complexitatea cauzei, numărul și diversitatea încălcărilor a căror examinare trebuia să fie efectuată în temeiul plângerilor generale, numărul de carteli maritime și de companii maritime implicate, durata procedurii nu poate fi considerată excesivă.
- 245 În final, Tribunalul consideră că amenzile aplicate nu par disproporționate în raport cu durata relativ lungă a încălcărilor, ajungând după caz de la optsprezece luni la aproape treizeci de luni.
- 246 În cauza T-26/93, reclamanta, DAL, subliniază că, întrucât cedase participarea sa în Woermann-Linie cu efect de la 1 aprilie 1990 și nu mai era membră Cewal, nu poate fi considerată responsabilă de vreun abuz făcut după această dată. Întrebată în această privință de către Tribunal în cadrul măsurilor de organizare a procedurii, Comisia a răspuns că amenda aplicată lui DAL prezenta un caracter forfetar care nu era calculat ținând seama direct de durata încălcărilor. Tribunalul observă că această obiecție nu poate privi decât abuzul referitor la punerea în aplicare a acordului cu Ogefrem, singura practică pentru care perioada de luat în considerare depășea această dată. Având în vedere punctul 241 de mai sus, Tribunalul consideră că nu mai este necesar să statueze cu privire la acest motiv.
- 247 În al cincilea rând, în ceea ce privește natura și valoarea produselor, deși este adevărat, astfel cum indică decizia, că este imposibil să determine cota de piață pe care ar fi deținut-o G și C în absența practicilor, nu este mai puțin adevărat că practicile abuzive reproșate, puse în aplicare în vederea excluderii unicului concurent, au avut ca efect încetinirea intrării pe piață a

acestui concurent. În măsura în care Cewal și armatorul independent G și C erau singurii intervenienți în traficul dintre Europa de Nord și Zair, întreaga piață a fost afectată de aceasta. Pe de altă parte, Tribunalul observă că părțile nu au contestat efectul tarifului de navlosire asupra schimburilor de mărfuri transportate cu nave de linie. În cadrul competenței sale de fond, Tribunalul consideră că nu este necesar așadar să reducă amenda aplicată.

- 248 În al șaselea rând, Tribunalul observă că obiectivul practicilor abuzive reproșate, respectiv de a exclude unicul concurent de pe piață, nu prezintă un caracter nou în dreptul concurenței; așadar, Comisia a putut în mod întemeiat să considere că nu era necesar să țină seama de faptul că Decizia era una dintre primele adoptate în temeiul Regulamentului nr. 4056/86. În plus, Tribunalul consideră că, ținând seama de Decizia 89/93/CEE a Comisiei din 7 decembrie 1988 referitoare la o procedură de aplicare a articolelor 85 și 86 din Tratatul CEE (IV/31.906, Sticlă plată) (JO 1989, L 33, p. 44) și de articolul 8 din Regulamentul nr. 4056/86, Comisia a fost îndreptățită să nu țină seama de caracterul pretins nou al noțiunii de poziție dominantă colectivă.
- 249 În al șaptelea rând, Tribunalul consideră că reclamantele nu pot să se prevaleze în mod valid de o pretinsă exclusivitate legală acordată Cewal, nici să invoce existența unor norme ale unui stat terț. Astfel, asemenea elemente, pe lângă faptul că nu sunt demonstrate, nu pot să justifice deloc practicile puse în aplicare și sunt, prin urmare, fără relevanță pentru stabilirea valorii amenzii (Hotărârea Tribunalului din 6 aprilie 1995, Tréfilunion/Comisia, T-148/89, Rec., p. II-1063, punctul 118). Pe de altă parte, reclamantele nu pot să reproșeze Comisiei că a încălcat principiile pe care chiar aceasta le-a definit în declarația privind aplicarea articolului 86 transportului maritim, citată anterior, din moment ce această declarație, publicată în *Jurnalul Oficial* la rubrica actelor pregătitoare, se referea la o propunere de Regulament (CEE) al Consiliului de stabilire a normelor detaliate de aplicare a articolelor 85 și 86 din tratat transportului maritim (JO 1981, C 282, p. 4) și nu a fost formulată din nou la adoptarea Regulamentului nr. 4056/86.
- 250 În ultimul rând, Tribunalul constată, contrar afirmațiilor Comisiei, că nu se poate considera ca străină de decizie rata dobânzii stabilită în mod specific la articolul 7 al doilea paragraf din dispozitiv. În consecință, reclamantele au dreptul să conteste valoarea acesteia. Totuși, reclamantele nu au prezentat niciun element de natură să demonstreze că, referindu-se la rata aplicată de Fondul European de Cooperare Monetară în propriile operațiuni în ECU în prima zi lucrătoare a lunii în care a fost adoptată decizia, majorată cu trei puncte și jumătate, respectiv 13,25 %, Comisia ar fi comis vreo eroare. În aceste condiții și fără a fi necesar să se abordeze problema interesului de acțiune al reclamantelor din moment ce acestea au beneficiat, în fapt, de măsuri mai indulgente din partea Comisiei, argumentul reclamantelor trebuie să fie respins.
- 251 Având în vedere toate aceste elemente, în special punctele 239 și 241 din prezenta hotărâre, Tribunalul consideră, în temeiul competenței sale de fond, că valoarea amenzilor aplicate trebuie să fie redusă după cum urmează:
- amenda de 9 600 000 ECU aplicată CMB este stabilită la 8 640 000 ECU;
 - amenda de 200 000 ECU aplicată Dafra-Lines este stabilită la 180 000 ECU;
 - amenda de 200 000 ECU aplicată DAL este stabilită la 180 000 ECU;
 - amenda de 100 000 ECU aplicată Nedlloyd este stabilită la 90 000 ECU.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 252 Conform articolului 87 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată la plata cheltuielilor de judecată, în cazul în care s-a solicitat acest lucru de partea care a câștigat. Totuși, în conformitate cu alineatul (3) de la același articol, în cazul în care părțile cad în pretenții cu privire la unul sau mai multe capete de cerere, Tribunalul poate să repartizeze cheltuielile de judecată sau poate decide ca fiecare parte să suporte propriile cheltuieli. În speță, reclamantele au căzut în pretenții cu privire la toate capetele de cerere principale și cu privire la capetele de cerere importante dintre cele formulate în subsidiar. În aceste condiții, nu este necesar să se aplice articolul 87 alineatul (3) din Regulamentul de procedură. Reclamantele trebuie așadar să fie obligate la plata cheltuielilor de judecată ale pârâtei.
- 253 În plus, reclamantele în cauza T-24/93 suportă în solidar cheltuielile de judecată ale intervenientelor, care au făcut această cerere.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a treia extinsă)

hotărăște:

- 1) **Se conexează cauzele T-24/93, T-25/93 și T-26/93 în vederea pronunțării hotărârii.**
- 2) **Se resping acțiunile având ca obiect anularea Deciziei 93/82/CEE a Comisiei din 23 decembrie 1992 referitoare la o procedură de aplicare a articolului 85 din Tratatul CEE (IV/32.448 și IV/32.450: Cewal, Cowac, Ukwal) și a articolului 86 din Tratatul CEE (IV/32.448 și IV/32.450: Cewal).**
- 3) **Se stabilește valoarea amenzilor aplicate la articolul 6 din această decizie astfel:**
 - **Compagnie maritime belge SA: 8 640 000 ECU,**
 - **Dafra-Lines A/S: 180 000 ECU,**
 - **Deutsche Afrika-Linien GmbH & Co.: 180 000 ECU,**
 - **Nedlloyd Lijnen BV: 90 000 ECU.**
- 4) **Reclamantele suportă totalul cheltuielilor de judecată ale pârâtei. În plus, reclamantele în cauza T-24/93 (Compagnie maritime belge SA și Compagnie maritime belge transports SA) suportă în solidar totalul cheltuielilor de judecată ale intervenientelor.**

Briët

Lindh

Potocki

Moura Ramos

Cooke

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 8 octombrie 1996.

Grefier
H. Jung

Președinte
C. P. Briët